

**Analizy wdrażania funduszy UE
w Regionalnym Programie Operacyjnym 2007-2013 Województwa Mazowieckiego
pod kątem realizacji zasady zrównoważonego rozwoju**

Marta Wiśniewska, styczeń 2013

Analiza zrealizowana w ramach projektu „Fundusze europejskie dla zrównoważonego rozwoju – partycypacja społeczna w programowaniu przyszłego okresu budżetowego po 2013 r.”

Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć

Spis treści

1. Wprowadzenie: Cele regionalnego programu operacyjnego i strategia ich wdrażania	1
2. Zrównoważony rozwój w założeniach regionalnego programu operacyjnego	3
3. Zrównoważony rozwój w szczegółowym opisie priorytetów i działań regionalnego programu operacyjnego: priorytety i działania mogące wspierać ochronę przyrody i edukację ekologiczną, transport przyjazny środowisku (kolejowy, miejski, rowerowy), efektywność energetyczną, odnawialne źródła energii, gospodarkę ściekową, gospodarkę odpadami	10
4. Kryteria wyboru projektów a zasada zrównoważonego rozwoju	15
5. Projekty kluczowe a zrównoważony rozwój.....	24
6. Alokacje środków finansowych a zrównoważony rozwój	26
7. Stan wdrażania, ocena barier i rzeczywistej dostępności wsparcia dla obszarów: ochrony przyrody i edukacji ekologicznej, transportu przyjaznego środowisku (kolejowy, miejski), efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii oraz działań wspierających zrównoważony rozwój	33
8. Podsumowanie i wnioski do programowania na lata 2014-2020	37

1. Wprowadzenie: Cele regionalnego programu operacyjnego i strategia ich wdrażania

Cele i obszary wsparcia sformułowane w *Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Mazowieckiego na lata 2007-2013* (RPO WM) wynikają ze Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020.

Celem głównym RPO WM, najważniejszego instrumentu realizacji strategii regionalnej, jest poprawa konkurencyjności regionu i zwiększenie spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej województwa. Cel ten odzwierciedlać ma dążenie do harmonijnego rozwoju województwa, który to sprzyjać ma zmniejszaniu wewnętrznych różnic w poziomie rozwoju i poziomie życia mieszkańców – z jednej strony, z drugiej zaś – wpływać na zmianę pozycji województwa w układzie międzynarodowym, zmniejszając dystans dzielący Mazowsze i inne regiony metropolitalne. Warunkami harmonijnego rozwoju województwa, które wskazano w RPO WM, są: likwidowanie lub neutralizowanie barier rozwojowych, wykorzystanie potencjału wewnętrznego regionu przy jednoczesnym stymulowaniu powstawania więzi wewnątrzregionalnych. Zmniejszanie dystansu do innych regionów metropolitalnych Unii Europejskiej (UE) oparte ma być na budowaniu konkurencyjnej pozycji Mazowsza, której towarzyszyć będą wyrównywanie szans rozwojowych oraz stymulacja, aktywizacja i jednoczenie środowisk lokalnych, które wyzwalają mają postawy prorozwojowe i pro przedsiębiorcze.

Cel główny RPO WM realizowany ma być przez 4 cele szczegółowe.

Pierwszy z nich to rozwój gospodarki regionu, w tym gospodarki opartej na wiedzy, który realizowany ma być w oparciu o wsparcie dla przedsięwzięć w ramach 2 priorytetów: *Tworzenie warunków dla rozwoju potencjału innowacyjnego i przedsiębiorczości na Mazowszu (I)* oraz *Przyspieszenie e-rozwoju Mazowsza (II)*. RPO WM informuje, że wsparcie będzie kierowane na rozwój strefy badawczo-rozwojowej, tworzenie sieci powiązań nauka-gospodarka, wzmocnienie firm wprowadzających innowacje i nowe technologie, rozwój instytucji otoczenia biznesu, wzmocnienie regionalnych instrumentów finansowych, kompleksowe przygotowanie terenów inwestycyjnych, bezpośrednie wsparcie dla biznesu oraz na budowanie społeczeństwa informacyjnego poprzez przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu, upowszechnianie i zwiększenie dostępności e-usług.¹

Jako drugi cel szczegółowy RPO WM wskazuje poprawę i uzupełnienie istniejącej infrastruktury technicznej. Aktualny jej stan wskazywany jest w dokumencie jako potencjalna bariera dla dalszego rozwoju gospodarki a poprawa tego stanu prowadzić ma do zmniejszenia dysproporcji rozwojowych województwa (poprzez „procesy dyfuzji z centrum”) oraz otwarcie regionu na nowych partnerów gospodarczych i turystów. RPO WM wskazuje na istotne w tym działania skierowane na podniesienie jakości regionalnego systemu transportowego, w tym układu drogowego, i rozwój regionalnego transportu publicznego oraz na zwiększenie dostępności w układzie międzynarodowym – poprzez wsparcie uruchomienia lotniska regionalnego. W ramach opisu tego celu szczegółowego RPO WM dostrzega pojęcie „zrównoważony rozwój” i stwierdza, iż takiemu rozwojowi służyć będą działania związane z poprawą stanu infrastruktury służącej ochronie środowiska i zwiększaniem bezpieczeństwa energetycznego w województwie. Cel szczegółowy będzie realizowany w ramach 2 priorytetów: *Regionalny system transportowy (III)* oraz *Środowisko, zapobieganie zagrożeniom i energetyka (IV)*.

Trzecim celem szczegółowym jest aktywizacja miast oraz obszarów atrakcyjnych turystycznie. RPO WM zakłada w tym miejscu, iż budowaniu przewag konkurencyjnych województwa i równoważeniu

¹ w wersji z grudnia 2011 w stosunku do tej z września 2007 do opisu pierwszego z celów szczegółowych dodano informację, iż kluczowym czynnikiem dla rozwoju gospodarczego jest wskaźnik dostępu lokalnych i regionalnych przedsiębiorstw do rynków zewnętrznych (zagranicznych) oraz zdolność lokalnych przedsiębiorstw i podejmowanych przez nich działań innowacyjnych, do efektywnego wspierania rozwoju. RPO WM pod koniec roku 2011 wskazuje, iż współpraca międzyregionalna może przyczynić się do obniżenia barier wejścia dla lokalnych firm, zwiększyć poziom eksportu oraz przyczynić się do poprawy innowacyjności i otoczenia biznesu poprzez międzyregionalny proces uczenia się, tym samym podnieść poziom konkurencyjności lokalnej gospodarki. I dalej: „Mazowsze uwzględni zatem możliwość ukierunkowania wsparcia ze środków RPO WM, zgodnie z art. 37.6 b Rozporządzenia (WE) 1083/2006, na działalność ponadregionalną dla biznesu, innowacji i obszarów powiązanych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego. Celem przedmiotowego działania będzie m.in. opracowanie koncepcji współpracy międzyregionalnej z Saksonią-Anhalt, która później może zostać rozszerzona na inne regiony partnerskie Mazowsza.”

poziomu rozwoju wewnątrz województwa służyć będą działania stymulujące aktywizację obszarów atrakcyjnych dla mieszkańców, turystów i inwestorów. Według tych zapisów RPO WM wsparcie ma być kierowane na przedsięwzięcia związane z zachowaniem dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego regionu, a także rozwojem turystyki i rekreacji oraz na działania wzmacniające pozycję i rolę miast poprzez rozwój miejskiego transportu publicznego, rewitalizację tkanki miejskiej. Miasta, według założeń RPO WM, stać się mają „ogniwami pośredniczącymi w przenoszeniu potencjału Warszawy na otoczenie regionalne”. Realizacja celu szczegółowego odbywa się w ramach 2 priorytetów: *Wzmacnianie roli miast w rozwoju regionu* (V) oraz *Wykorzystanie walorów naturalnych i kulturowych dla rozwoju turystyki i rekreacji* (VI).

Poprawa infrastruktury społecznej warunkującej rozwój kapitału ludzkiego w regionie to czwarty z celów szczegółowych RPO WM. Zakłada on, iż trwały rozwój województwa nie jest możliwy bez inwestycji umożliwiających rozwój kapitału ludzkiego, w tym tworzenia warunków dla aktywności i mobilności zawodowej oraz inwestycje w poprawę bazy edukacyjnej, zwiększanie dostępności i jakości opieki zdrowotnej oraz społecznej (ludzie starsi, przewlekle chorzy). RPO WM stoi na stanowisku, że jakość życia [jej wzrost]² oceniana poprzez poziom i warunki [wzrost poziomu i warunków] świadczenia usług o charakterze społecznym przyczynia się do zwiększenia spójności społecznej, tym samym poprawia atrakcyjność inwestycyjną regionu. Działania prowadzące do realizacji celu szczegółowego będą wspierane w ramach priorytetu *Tworzenie i poprawa warunków dla kapitału ludzkiego* (VII).

RPO WM deklaruje, że założeniem Programu jest działanie „na zasadzie zrównoważonego rozwoju”, a realizacja będzie się odbywać z poszanowaniem zasady partnerstwa, równości mężczyzn i kobiet oraz „niedyskryminacji na wszystkich etapach związanych z przygotowaniem i wdrażaniem programu”.

2. Zrównoważony rozwój w założeniach regionalnego programu operacyjnego

RPO WM nie przedstawia sytuacji społeczno-gospodarczej województwa w żaden sposób w kontekście zrównoważonego rozwoju. Mowa jest w tej części jedynie o trwałym zrównoważonym rozwoju społeczno-gospodarczym³. Jakości życia mieszkańców nie jest wiązana się z jakością środowiska, w tym przyrodniczego. Ta część RPO nie dostrzega też globalnych wyzwań środowiskowych związanych ze zmianami klimatu i utratą bioróżnorodności.

Opis sytuacji społeczno-gospodarczej nie powinien być w tego typu dokumencie tak rażąco oderwany od uwarunkowań środowiskowych, jest wszak swoistą diagnozą – punktem wyjścia do sformułowania strategii działań podejmowanych w ramach RPO WM (m.in. określenia celów szczegółowych i priorytetów).

Tymczasem, jedynym środowiskowym skutkiem sytuacji transportowej województwa i trendów rozwojowych w tym zakresie, opisanym w tym miejscu RPO WM (charakterystyka województwa), jest hałas. Komunikacyjne zanieczyszczenie powietrza, w tym emisja gazów cieplarnianych nie zostały w tej części dokumentu dostrzeżone, podobnie jak konieczność strategicznego planowania rozwoju infrastruktury transportowej, opartego na rzetelnej analizie potrzeb uwzględniającej rozwiązania alternatywne, dającego możliwość minimalizacji fragmentacji siedlisk przyrodniczych i krajobrazu czy eliminacji bądź minimalizacji negatywnych skutków środowiskowych, w tym dla walorów przyrodniczych. Opis sytuacji transportowej pomija kwestie transportu publicznego miejskiego czy

² w tym punkcie ekspertyzy w nawiasach kwadratowych umieszczono opinie / interpretacje autora

³ a także np. „Z punktu widzenia władz regionu istotne jest podejmowanie działań prowadzących do równoważenia rozwoju województwa mazowieckiego poprzez dążenie do osiągnięcia spójności wewnętrznej województwa w aspekcie terytorialnym, społecznym i gospodarczym.”

rowerowego, a rozbudowana informacja dotyczą transportu lotniczego uzasadniać ma zapewne budowę regionalnego lotniska.

O uwarunkowaniach i skutkach środowiskowych funkcjonowania i rozwoju energetyki w zakresie energetyki elektrycznej⁴ i systemów ciepłowniczych RPO WM milczy. Dowiemy się więc o zużyciu energii w województwie w latach poprzedzających tworzenie RPO WM, bez prognoz na lata kolejne uzasadniających potrzebę i strategię działań możliwych do realizacji przy wsparciu środków RPO WM oraz bez informacji na temat ograniczeń rozwoju np. zobowiązań Polski w zakresie polityki klimatycznej UE, ograniczeń w wykorzystaniu wód śródlądowych do chłodzenia systemów elektrowni czy negatywnych skutków dla środowiska (zanieczyszczenie powietrza). Kwestia efektywności energetycznej nie została poruszona w tej części dokumentu.

W części dotyczącej środowiska, w charakterystyce województwa, poświęcono miejsce m.in. Naturze 2000 – wymieniono obszary zlokalizowane w granicach województwa, brak jednak informacji o ich stanie, zagrożeniach, koniecznych działaniach.

W tej części RPO WM poświęca też miejsce, bez omówienia trendów i wyzwań, gospodarce wodno-ściekowej oraz gospodarce odpadami, zauważając „brak kompleksowego programu zagospodarowania odpadów komunalnych, przemysłowych i niebezpiecznych oraz systemów zapobiegania i zwalczania zagrożeń przyrodniczych i ekologicznych”. Nie wiadomo dlaczego o systemach tych RPO WM informacje podaje właśnie w kontekście gospodarki odpadami oraz co rozumie się pod zagrożeniami przyrodniczymi i ekologicznymi. Po informacji tej umieszczono następną o charakterze diagnozy (co jak napisano wcześniej jest raczej wyjątkiem w dokumencie), z którą jednak RPO WM zdaje się nie mierzyć w wystarczającym stopniu na dalszym etapie planowania (uszczegółowienia) czy wdrażania: „w województwie widać małe zainteresowanie wdrażaniem nowoczesnych, przyjaznych środowisku technologii oraz niedostateczne wykorzystanie źródeł odnawialnej energii.” Nie wiadomo też co dokładnie autorzy RPO WM mają na myśli pisząc, że wykorzystanie źródeł odnawialnej energii (OZE), może „w znacznym stopniu przyczynić się do zmniejszenia emisji ze źródeł komunikacyjnych”.

Po gospodarce odpadami w części dotyczącej środowiska charakterystyki województwa umieszczono bardzo generalne informacje o potencjale OZE w województwie⁵. Nie wiadomo czy i w jakim stopniu w województwie mazowieckim OZE może być alternatywą do energii konwencjonalnej i jakie plany ma region w zakresie ich rozwoju. RPO WM wskazuje natomiast, znów nie określając potencjału, że jednym z najbardziej obiecujących kierunków rozwoju w zakresie odnawialnych źródeł energii jest mała energetyka wodna, dodając że barierą dla jej rozwoju są stosunkowo wysokie koszty. Nie wspomina nic w tym miejscu o uwarunkowaniach środowiskowych, ograniczeniach dla tego typu przedsięwzięć czy o kosztach środowiskowych, w tym negatywnych skutkach dla środowiska. Opisy sytuacji w zakresie energetyki wiatrowej, biomasy i biogazu jest równie ubogi.

W części dotyczącej środowiska charakterystyki województwa dużo miejsca poświęcono zagrożeniom powodziowym, uzasadniając prawdopodobnie wyprzedzająco dofinansowanie działań leżących w kompetencji władz wodnych. W warstwie deklaratywnej należy docenić zwrócenie uwagi na zdiagnozowane przypisywanie zbyt niskiego znaczenia dla „działań prewencyjnych” [sformułowanie nie do końca adekwatne] takim jak: przywracanie naturalnych obszarów zalewowych rzek, podnoszenie lesistości, właściwa agrotechnika, ograniczenie zabudowy terenów zalewowych przez odpowiednie zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego⁶, a także dobre prognozowanie i wczesne ostrzeżenie. W tym miejscu (również i dalej – w poświęconym suszom) nie

⁴ odnawialne źródła energii RPO WM traktuje odrębnie – patrz dalej

⁵ mowa jest o „dużym, niewykorzystanym potencjale zasobów energii odnawialnej”

⁶ jednocześnie jednak RPO WM, w ogólnej informacji o województwie stwierdza: „rzeki charakteryzują się znacznym wahaniem wód w ciągu roku, co jest istotnym ograniczeniem możliwości zagospodarowania terenów przyrzecznych”

ma żadnej refleksji w związku ze zmianami klimatu, prognozowanymi zmianami klimatu dla Polski np. w zakresie częstości zjawisk ekstremalnych, takich jak powódzie i susze właśnie, koniecznymi działaniami adaptacyjnymi. Co więcej, informacja o zagrożeniach powodziowych opiera się na nieaktualnej, nieadekwatnej do obserwacji co najmniej ostatniej dekady, diagnozie o mniejszej roli wzebrań letnich spowodowanych długotrwałymi i obfitymi opadami w stosunku do zimowych wzebrań zatorowych.

Opis sytuacji społeczno-gospodarczej nie podnosi w części dotyczącej charakterystyki województwa kwestii edukacji ekologicznej.

O roli walorów przyrodniczych województwa mazowieckiego w opisie sytuacji społeczno-gospodarczej znajdziemy najwięcej w części poświęconej walorom turystycznym regionu. Wytworzenie w oparciu o wartości przyrodnicze i krajobrazowe atrakcyjnej oferty produktu turystycznego i jego promocji postrzegane jest, co można ocenić pozytywnie, w RPO WM jako „szansa aktywizacji wielu rejonów województwa i poprawy poziomu życia mieszkańców”. Niestety konieczność właściwej i trwałej ochrony miejsc przyrodniczo cennych – bazy na której w znacznej mierze buduje się potencjał turystyczny – nie została dostrzeżona. RPO WM najwyraźniej nie dostrzega, że bez tej ochrony potencjał przyrodniczy, a tym samym znaczna część potencjału turystycznego się wyczerpie. Jako kluczową sprawę dla wytworzenia produktu turystycznego regionu postrzega natomiast budowę regionalnego lotniska.

Opis zewnętrznych uwarunkowań rozwoju województwa – element opisu sytuacji społeczno-gospodarczej – ponownie nie dostrzega globalnych wyzwań środowiskowych, polityk i strategii mających na celu efektywne wykorzystanie zasobów naturalnych, uwarunkowań prawa wspólnotowego⁷. Zewnętrzne uwarunkowania rozwoju regionu związane z akcesją Polski do UE podsumowano w sposób następujący: „Wstąpienie Polski do Unii Europejskiej spowodowało otwarcie polskiej gospodarki oraz możliwość łatwego przemieszczania dóbr i kapitału pomiędzy krajami członkowskimi. natomiast realizacja sektorowych programów operacyjnych stała się instrumentem finansowym mającym intensyfikować oraz restrukturyzować poszczególne dziedziny gospodarki. Polityka regionalna została ukierunkowana na wyrównywanie dysproporcji rozwojowych oraz tworzenie podstaw stabilnego rozwoju gospodarczego w regionie. Jednocześnie założono zwiększenie nakładów finansowych na ochronę środowiska naturalnego, edukację, ochronę zdrowia i pomoc socjalną, co ma gwarantować, że prowadzona polityka strukturalna prowadzona będzie w sposób zrównoważony.”

Zawarta w RPO WM analiza SWOT⁸, ze względu na charakter narzędzia nie mogła „nadrobić” wszystkich braków z pozostałej części opisu sytuacji społeczno-gospodarczej, potencjalnie jednak mogła uwzględnić należycie warunki środowiskowe, przede wszystkim zaś szanse na ich poprawę i zagrożenia. Niestety, analiza SWOT nie zajmuje się odrębnie środowiskiem, jego jakością, omawia natomiast takie elementy jak: gospodarka, infrastruktura i społeczeństwo. Na potrzeby niniejszej analizy dokonano przeglądu czynników w niej uwzględnionych pod kątem aspektów środowiskowych⁹.

⁷ w części dalszej RPO WM (niezależnie od wersji dokumentu: 2007 lub 2011) poświęconej realizacji polityk horyzontalnych tematyka ta została potraktowana podobnie

⁸ Technika analityczna SWOT polega na posegregowaniu posiadanych informacji o danej sprawie na cztery grupy (cztery kategorie czynników strategicznych): S (Strengths) – mocne strony: wszystko to co stanowi atut, przewagę, zaletę analizowanego obiektu, W (Weaknesses) – słabe strony: wszystko to co stanowi słabość, barierę, wadę analizowanego obiektu, O (Opportunities) – szanse: wszystko to co stwarza dla analizowanego obiektu szansę korzystnej zmiany, T (Threats) – zagrożenia: wszystko to co stwarza dla analizowanego obiektu niebezpieczeństwo zmiany niekorzystnej.

⁹ w zakresie będącym przedmiotem zainteresowania niniejszej analizy: potrzeba rozwoju / wsparcia ochrony przyrody i edukacji ekologicznej, transportu przyjaznego środowisku (kolejowy, miejski, rowerowy), efektywności energetycznej, odnawialnych źródeł energii, gospodarki ściekowej i gospodarki odpadami; sposób wsparcia gospodarki wodnej

W analizie SWOT poświęconej gospodarce w mocnych stronach wymienia się, i słusznie, wysokie walory przyrodnicze województwa (w tym położenie w granicach „Zielonych Płuc Polski”)¹⁰. Wśród słabych stron znajdziemy następujące informacje, z którymi znów nie sposób się nie zgodzić: niska jakość wód powierzchniowych i stopień oczyszczania ścieków, niedostateczne wykorzystanie OZE (szczególnie na terenach wiejskich), brak własnego składowiska odpadów stałych na terenie Warszawy, mała liczba oczyszczalni ścieków, nie spełnianie przez podmioty gospodarcze wymagań ochrony środowiska UE¹¹, ograniczony dostęp do sieci kanalizacyjnych na obszarach wiejskich, przywiązywanie małego znaczenia do działań prewencyjnych¹² i organizacyjnych w zakresie przeciwdziałania powodziom. W kontekście zagrożeń powodziowych, co zapewne ma uzasadniać planowane do dofinansowania przedsięwzięcia z zakresu gospodarki wodnej (umieszczone także w indykatorywnym wykazie projektów kluczowych), wymienia się także: zły stan infrastruktury przeciwpowodziowej, niski poziom nakładów inwestycyjnych na infrastrukturę przeciwpowodziową oraz niewystarczające rezerwy powodziowe zbiorników zaporowych¹³. W słabych stronach dostrzega się także problem suszy¹⁴. Jako szanse dla gospodarki, w zakresie będącym przedmiotem zainteresowania niniejszej analizy, wymienia się: uzyskanie środków z funduszy UE na rzecz ochrony regionu w zakresie infrastruktury środowiska, poprawę infrastruktury oczyszczania ścieków i zagospodarowania odpadów, budowę nowoczesnej osłony przeciwpowodziowej, współdziałanie na rzecz zrównoważonego rozwoju i promocji obszaru „Zielone Płuca Polski”¹⁵, ograniczenie zanieczyszczeń gazowych i pyłowych do atmosfery, duży potencjał odnawialnych źródeł energii. Wśród zagrożeń RPO WM zwraca uwagę na: niski stopień odzysku odpadów oraz niezadawalający wpływ gospodarki odpadami na jakość wód, gleb i walorów krajobrazu, nadmierne natężenie zanieczyszczeń powietrza, dysproporcje w rozwoju sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, znaczne zagrożenie powodziowe terenów województwa.

W analizie SWOT poświęconej infrastrukturze jako słabe strony RPO WM postrzega, w zakresie będącym przedmiotem niniejszej analizy: duże dysproporcje w rozwoju sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, zmniejszenie znaczenia pasażerskiego transportu kolejowego oraz transportu autobusowego, niewystarczającą przepustowość systemu transportowego Warszawy. Szansami według RPO WM są: stworzenie warunków wdrożenia proekologicznych rozwiązań w strefie produkcyjnej, usługowej oraz gospodarki komunalnej, a także poprawa jakości usług w zakresie transportu publicznego w miastach. Wśród zagrożeń wymienia się m.in. dalszy spadek jakości usług w obszarze transportu publicznego, spadek udziału pasażerskiego transportu kolejowego i pogarszający się stan techniczny taboru oraz zbyt niski standard usług.

Analiza SWOT poświęcona społeczeństwu w ogóle nie identyfikuje informacji związanych z jakością środowiska i walorami przyrodniczymi, utratą różnorodności biologicznej i zmianami klimatu, dostępnością zasobów naturalnych, powszechnością prośrodowiskowych rozwiązań stosowanymi w różnych sektorach gospodarki, stanu infrastruktury i usług transportu kolejowego, miejskiego i

¹⁰ niestety, w kontekście zrównoważonego rozwoju, niejako „na kontrze” w słabych stronach możemy znaleźć „niski poziom urbanizacji”

¹¹ nie wiadomo dlaczego autorzy RPO WM zdają się sądzić, iż wymogi ochrony środowiska UE są inne (bardziej restrykcyjne) niż krajowe i podkreślają tak „unijność” wymogów ochrony środowiska

¹² rozumianych w RPO WM jako przywracanie naturalnych obszarów zalewowych rzek, podnoszenie lesistości, właściwa agrotechnika, ograniczenie zabudowy terenów zalewowych przez odpowiednie zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego

¹³ Autorka niniejszej analizy nie neguje tych zapisów a priori, zwraca jednak uwagę na konieczność uwzględniania innych środków niż infrastrukturalne w ochronie przeciwpowodziowej w zgodzie z Dyrektywą 2007/60/WE w sprawie ocenie ryzyka powodziowego i zarządzania nim oraz na fakt, iż na terenach nizinnych zbiorniki retencyjne nie są w stanie rozwiązać problemów zagrożenia powodzią w skali województwa.

¹⁴ choć zapisy o ochronie przed suszą meteorologiczną [może chodziło o suszę hydrologiczną] w kontekście braku zabezpieczeń są niezbyt trafione

¹⁵ nie wiadomo dlaczego tylko ten fragment województwa miałby się rozwijać w sposób zrównoważony

rowerowego w kontekście jakości życia społeczeństwa.

Przegląd informacji zestawionych w analizie SWOT świadczy o tym, że sytuacja społeczno-gospodarcza województwa mazowieckiego nie została, na potrzeby RPO WM, oceniona pod kątem istotnych aspektów środowiskowych, w tym „zachowania równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb, zarówno współczesnych, jak i przyszłych pokoleń”¹⁶.

Pojęcia „zrównoważony rozwój”, „zasada zrównoważonego rozwoju” pojawiają się w opisie Strategii RPO WM kilkakrotnie, zazwyczaj momencie odnoszenia się do dokumentów strategicznych wyższego rzędu czy polityk horyzontalnych.

W opisie celu i celów szczegółowych Programu ma to miejsce tylko raz, w miejscu omawiania celu szczegółowego, jakim jest *Poprawa i uzupełnienie istniejącej infrastruktury technicznej*. Według RPO WM „zrównoważonemu rozwojowi regionu służyć będą działania związane z poprawą stanu infrastruktury służącej ochronie środowiska i zwiększaniem bezpieczeństwa energetycznego w województwie”. Wydaje się jednak, że to swego rodzaju nieporozumienie – dofinansowanie przedsięwzięć infrastrukturalnych w pewnym wąskim zakresie nie sprawi, że Program stanie się zrównoważony, zasada zrównoważonego rozwoju powinna być wdrażana przy wszystkiego typu działaniach. W opisie celu i celów szczegółowych próżno też szukać powiązania pomiędzy jakością środowiska a jakością życia, ta bowiem oceniana jest „przez poziom i warunki świadczenia usług o charakterze społecznym” przyczyniający się do zwiększania spójności społecznej, poprawiający tym samym „atrakcyjność inwestycyjną regionu”. W tym miejscu nie ma też mowy o potrzebie rozwoju czy wsparcia ochrony przyrody i edukacji ekologicznej, transportu przyjaznego środowisku, efektywności energetycznej, odnawialnych źródeł energii, gospodarki ściekowej i gospodarki odpadami.

Mimo powyższych ustaleń niniejszej analizy, według deklaracji RPO WM¹⁷, działania przewidziane do realizacji w ramach Programu oddziaływać będą bezpośrednio lub pośrednio również na: zwiększenie wykorzystania transportu publicznego, poprawę stanu środowiska przyrodniczego i zachowanie obszarów cennych przyrodniczo. O ile problem transportu publicznego został dostrzeżony w dokumencie, jest więc szansa na uzyskanie, przynajmniej częściowo, takiego efektu, to deklarację dotyczącą ochrony przyrody realizowanej przez Program należy potraktować jak swego rodzaju nowość¹⁸.

Należy również stwierdzić, że wskazane w Strategii RPO WM wskaźniki monitorowania realizacji celu RPO WM nie badają w żaden sposób kwestii zrównoważonego rozwoju. Odnoszą się do wzrostu PKB (który nie mierzy jakości życia społeczeństwa), zmniejszenia stopy bezrobocia, liczby utworzonych miejsc pracy, zwiększenia dochodów gospodarstw domowych czy wartości dodanej według sektorów ekonomicznych.

W części dotyczącej realizacji polityk horyzontalnych poświęconej polityce ochrony środowiska dokument RPO WM z konieczności poświęca nieco więcej uwagi kwestiom środowiskowym, zaskakując jednak niejednokrotnie zawartymi w tekście stwierdzeniami. Dowiemy się w tym miejscu, że projekty realizowane w ramach Programu będą sprzyjać ochronie środowiska naturalnego i że poprawa środowiska naturalnego województwa mazowieckiego jest głównym założeniem Programu¹⁹. Po raz pierwszy RPO WM dostrzega też problem zmian klimatycznych i wiąże je z kwestiami przeciwpowodziowymi, deklarując jednocześnie że zagadnienia te będą traktowane horyzontalnie (nie precyzując jednak tego stwierdzenia) oraz że w trakcie realizacji Programu

¹⁶ jak napisano w rozdziale „Strategia” RPO WM

¹⁷ w rozdziale „Strategia”

¹⁸ bez pokrycia, co wykazano w dalszych częściach niniejszej ekspertyzy

¹⁹ przypomnijmy, że podstawowym założeniem Programu jest działanie na zasadzie zrównoważonego rozwoju

promowane będą technologie niskowęglowe i energooszczędne, podejmowane też będą działania na rzecz redukcji gazów cieplarnianych. Horyzontalnie (jedno z kryteriów wyboru projektów) mam być według RPO WM traktowana sprawa sprawności energetycznej. RPO WM deklaruje, że wszystkie projekty współfinansowane Programu będą w pełni zgodne z postanowieniami „dyrektyw ooś, siedliskowej i ptasiej”. Nie bardzo wiadomo dlaczego ogranicza się tylko do tych trzech aktów prawa wspólnotowego, pomijając wiele innych np. 2000/60/WE, 2007/60/WE. W podsumowaniu części dotyczącej polityki ochrony środowiska RPO WM informuje, że w strukturze Instytucji Zarządzającej RPO WM „utworzone zostanie stanowisko do monitorowania i zbierania informacji w zakresie wdrażania wymiaru środowiskowego” oraz że osoba na tym stanowisku odpowiedzialna będzie za udzielanie porad, wskazówek w zakresie „praktycznej implementacji działań środowiskowych na wszystkich poziomach realizacji RPO WM”.

Analiza opisu priorytetów zawartego w RPO WM pozwala poznać więcej szczegółów na temat zrównoważonego rozwoju²⁰, prośrodowiskowego podejścia w założeniach Programu. Lektura dostarcza tej części dokumentu pozwala również zidentyfikować informacje o potencjalnych zagrożeniach dla środowiska, które towarzyszyć mogą realizacji RPO WM.

W Priorytecie I *Tworzenie warunków dla rozwoju potencjału innowacyjnego i przedsiębiorczości na Mazowszu* można wskazać następujące zapisy dotyczące planowanego wsparcia:

- przyjazne środowisku – „projekty wsparcia dla przedsiębiorstw we wprowadzaniu przyjaznych środowisku technologii oraz usprawnienia zarządzania środowiskiem, w tym w zakresie pozwoleń zintegrowanych, oczyszczania ścieków przemysłowych, ochrony powietrza oraz gospodarki odpadami przemysłowymi i niebezpiecznymi”; „przedsięwzięcia wprowadzające proekologiczne technologie (energooszczędność, materiałooszczędność, zmniejszenie wodochłonności produkcji, energia odnawialna, zmniejszenie ilości wytwarzanych odpadów)”; „dostosowanie technologii i produktów do wymagań środowiskowych i dyrektyw unijnych”; działania z dziedziny zrównoważonego rozwoju w ramach inicjatywy współdziałania regionem Saksonii-Anhalt

- potencjał negatywnego oddziaływania – projekty w zakresie uzbrajania terenów pod inwestycje. Priorytet II *Przyspieszenie e-Rozwoju Mazowsza* jest raczej neutralny pod względem oddziaływań na środowisko. Należy zwrócić uwagę na wartość dodaną wsparcia rozwoju usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną: ograniczenie konieczności dojazdów do urzędów i instytucji, materiałooszczędność.

W Priorytecie III *Regionalny system transportowy*²¹ można wskazać następujące zapisy dotyczące planowanego wsparcia przyjaznego środowisku:

- w przypadku projektów drogowych budowa towarzyszącej infrastruktury ochrony środowiska („np. ekrany akustyczne, parkingi dla samochodów przewożących substancje niebezpieczne) i infrastruktury turystyki („np. ścieżki rowerowe”);
- transport publiczny na poziomie regionalnym tj. kolejowe przewozy pasażerskie („realizowane poprzez projekty polegające na zakupie oraz modernizacji taboru dla przewozów o charakterze regionalnym”);
- projekty polegające na budowie parkingów „Parkuj i Jedź” w celu tworzenia węzłów „komunikacyjnych integrujących różne rodzaje transportu, położonych na obrzeżach miast lub przy dworcach kolejowych i autobusowych”;
- zakup i instalacja infrastruktury wykorzystywanej w celu tworzenia Inteligentnego Systemu Transportowego („np. system centralnego sterowania ruchem”).

Za negatywne należy uznać jednak fakt, że w ramach tego priorytetu wspierany będzie rozwój

²⁰ szczegóły te poprawiają nieco obraz RPO WM w kontekście wdrażania zasady zrównoważonego rozwoju

²¹ miejski transport publiczny będzie wspierany w ramach Priorytetu V *Wzmocnienie roli miast w rozwoju regionu*

infrastruktury drogowej, dodatkowo lotniczej, co przyczyni się do promocji transportu generującego gazy cieplarniane i znaczące zanieczyszczenia powietrza, zagrażającemu sieci obszarów cennych przyrodniczo Mazowsza (poprzez bezpośrednie negatywne oddziaływanie czy fragmentację siedlisk). Z drugiej strony wsparcie dla rozwoju transportu kolejowego ograniczać się będzie jedynie do zakupu i modernizacji taboru. Fakt ten oraz alokacja blisko 1/4 środków Programu na infrastrukturę transportu drogowego sprawia, że nie można traktować RPO WM jako zaprogramowanego zgodnego z zasadą zrównoważonego rozwoju.

Poprawa stanu środowiska naturalnego jest celem głównym Priorytetu IV *Środowisko, zapobieganie zagrożeniom i energetyka*, w ramach którego planuje się wsparcie:

- w zakresie gospodarki wodno-ściekowej priorytetowo traktowane będą zadania polegające na budowie i/lub modernizacji sieci kanalizacyjnych, urządzeń i instalacji gromadzenia i oczyszczania ścieków, prowadzenia procesów odzysku lub unieszkodliwiania osadów ściekowych²²,
- inwestycje zmierzające do zmniejszenia ilości składowanych odpadów i ograniczenia ich negatywnego wpływu na środowisko, rekultywacji terenów zdegradowanych; budowa składowisk odpadów niebezpiecznych,
- ochrona powietrza poprzez modernizację systemów ciepłowniczych, źródeł wytwarzania ciepła i energii oraz termomodernizację budynków,
- inwestycje w technologii wykorzystujące alternatywne źródła energii w szczególności ze źródeł odnawialnych, inwestycje w zakresie Kogeneracji o wysokiej sprawności, przedsięwzięcia służące ograniczaniu nadmiernego zużycia paliw i poprawie sprawności energetycznej,
- tworzenie spójnych kompleksowych, regionalnych systemów monitoringu środowiska oraz prognozowania, ostrzegania, reagowania i likwidacji skutków zagrożeń, zarówno naturalnych, jak i technologicznych w tym zakresie²³,
- projekty wsparcia dla instytucji publicznych we wprowadzaniu przyjaznych środowisku technologii oraz usprawnienia zarządzania środowiskiem,
- projekty w zakresie zachowania i ochrony „istniejących zasobów dziedzictwa naturalnego na terenach parków narodowych, obszarów Natura 2000 i leśnych kompleksów promocyjnych”.

W Priorytecie V *Wzmacnianie roli miast w rozwoju regionu* można wskazać następujące przyjazne środowisku zapisy dotyczące planowanego wsparcia dla przedsięwzięć z zakresu poprawy systemu transportu publicznego w miastach²⁴, w tym budowy nowych, przedłużenia lub odnowienia istniejących linii komunikacyjnych transportu publicznego, zakupu i modernizacji taboru, tworzenia zintegrowanych systemów transportu miejskiego oraz infrastruktury towarzyszącej w zakresie ochrony środowiska; działań rewitalizacyjnych.

Priorytet VI *Wykorzystanie walorów naturalnych i kulturowych dla rozwoju turystyki i rekreacji* przewiduje wartość odnotowania wsparcie dla rozwoju infrastruktury rowerowej. Pozostałe działania, promujące walory przyrodnicze wśród mieszkańców regionu i turystów mogą potencjalnie

²² realizowanych na obszarach aglomeracji ściekowych wyznaczonych w ramach Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK)

²³ w tym miejscu w Programie zaprezentowano nowoczesne, zaskakujące ze względu na wcześniejsze treści dokumentu, podejście do ochrony przeciwpowodziowej „Inwestycje w infrastrukturę zapobiegania powodziom będą uwzględniać ograniczenia środowiskowe (np. obszary Natura 2000) i będą spójne z zasadami Dyrektywy Ramowej Unii Europejskiej w sprawie Polityki Wodnej, nr 2000/60/WE i propozycji Dyrektywy o ocenie i zarządzaniu powodzią [chodzi zapewne o Dyrektywę 2007/60/WE]. Realizowane będą przedsięwzięcia oparte na interdyscyplinarnym planowaniu w obszarze zlewni rzecznej. Priorytetem będą projekty, które mają na celu zwolnienie szybkości odpływu wód opadowych oraz zwiększenie retencyjności zlewni. Na przykład, odtworzenie zdolności retencyjnych naturalnych terenów zalewowych i podmokłych; ponowne połączenia rzek z ich naturalnymi terenami zalewowymi; zaprzestanie melioracji; przywrócenie naturalnego koryta rzecznej, w tym cofnięcie regulacji koryta rzecznej czy rozbiórka wałów przeciwpowodziowych i innych urządzeń przeciwpowodziowych, które stanowią przeszkodę dla swobodnego przepływu wód powodziowych; rozwój suchych polderów przeciwpowodziowych, itp.”; niestety na etapie wdrażania RPO WM od tej deklaracji skutecznie się odcina

²⁴ z wyłączeniem warszawskiego obszaru metropolitalnego

wywoływać presje na środowisko zagrażając zachowaniu tych walorów, zwłaszcza że RPO WM stwierdza, iż realizowane projekty „powinny wykazywać wyraźny wpływ na rozwój gospodarczy regionu”²⁵.

Priorytet VII *Tworzenie i poprawa warunków dla rozwoju kapitału ludzkiego* przewiduje wsparcie na rzecz infrastruktury systemu oświaty, ochrony zdrowia, opiekuńczo-wychowawczej oraz innej infrastruktury społecznej. Jego opis nie zawiera informacji będących przedmiotem zainteresowania niniejszej analizy. Dotyczy to również Priorytetu VIII *Pomoc techniczna*.

Podsumowując:

(-) opis sytuacji społeczno-gospodarczej jest rażąco oderwany od uwarunkowań środowiskowych, nie dostrzega globalnych wyzwań związanych ze zmianami klimatu i utratą różnorodności biologicznej

(-) analiza SWOT w ogóle nie identyfikuje informacji związanych z jakością środowiska i walorami przyrodniczymi, utratą różnorodności biologicznej i zmianami klimatu, dostępnością zasobów naturalnych, powszechnością pro-środowiskowych rozwiązań stosowanymi w różnych sektorach gospodarki, stanu infrastruktury i usług transportu kolejowego, miejskiego i rowerowego w kontekście jakości życia społeczeństwa

(-) pojęcia „zrównoważony rozwój”, „zasada zrównoważonego rozwoju” pojawiają się w opisie Strategii RPO WM kilkakrotnie, zazwyczaj momencie odnoszenia się do dokumentów strategicznych wyższego rzędu czy polityk horyzontalnych

(-/+) część dotycząca realizacji polityk horyzontalnych RPO WM poświęconej z konieczności poświęca nieco więcej uwagi kwestiom środowiskowym, zawierając jednak deklaracje nigdy później niedoprecyzowane ani nie wdrożone jak np. projekty realizowane w ramach Programu będą sprzyjać ochronie środowiska naturalnego i że poprawa środowiska naturalnego województwa mazowieckiego jest głównym założeniem Programu (a podstawowym założeniem Programu jest działanie na zasadzie zrównoważonego rozwoju) oraz że w trakcie realizacji Programu promowane będą technologie niskowęglowe i energooszczędne, podejmowane też będą działania na rzecz redukcji gazów cieplarnianych, a horyzontalnie (jedno z kryteriów wyboru projektów) mam być według deklaracji RPO WM traktowana sprawa sprawności energetycznej

3. Zrównoważony rozwój w szczegółowym opisie priorytetów i działań regionalnego programu operacyjnego: priorytety i działania mogące wspierać ochronę przyrody i edukację ekologiczną, transport przyjazny środowisku (kolejowy, miejski, rowerowy), efektywność energetyczną, odnawialne źródła energii, gospodarkę ściekową, gospodarkę odpadami

W tej części analizy wykorzystano, doprecyzowujący opisane wcześniej założenia RPO WM, *Szczegółowy opis priorytetów Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007-2013* (Uszczegółowienie RPO WM) w wersji stanowiącej Załącznik Nr 1 do uchwały Nr 2647/218/12 Zarządu Województwa Mazowieckiego z dnia 18 grudnia 2012 r. Stosownie, do zakresu będącego przedmiotem analizy, priorytety i działania opisano poniżej.

Priorytet III

Działanie 3.2. Regionalny transport publiczny²⁶

Uszczegółowienie RPO WM nie odbiega zasadniczo od opisu priorytetów RPO WM (patrz: pkt. 2) wskazuje, że celem działania jest zwiększenie konkurencyjności oraz poprawa jakości i dostępności usług świadczonych w zakresie transportu publicznego o charakterze regionalnym oraz poprawa bezpieczeństwa pasażerów korzystających z tych usług (nie dostrzegając korzyści środowiskowych).

²⁵ nastawienie na turystykę masową może stwarzać zagrożenie dla obszarów cennych przyrodniczo

²⁶ alokacja finansowa na działanie ogółem 88 161 040 euro, w tym fundusze unijne 66 164 748 euro (dane z Uszczegółowienia)

Wsparcie **transportu publicznego** odbywać się ma m.in. poprzez projekty polegające na zakupie lub modernizacji **taboru szynowego** oraz budowę parkingów „Parkuj i Jedź” lub adaptację istniejących do tej funkcji, co niewątpliwie promuje **transport miejski**.

Ścieżki rowerowe w ramach Priorytetu III mogą być realizowane jedynie jako infrastruktura towarzysząca przy budowie, przebudowie i modernizacji dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych w ramach działania 3.1. Infrastruktura drogowa²⁷.

Priorytet IV *Środowisko, zapobieganie zagrożeniom i energetyka*

Działanie 4.1. Gospodarka wodno-ściekowa²⁸

Celem działania jest poprawa jakości wód i ich ochrona przed zanieczyszczeniami. Wsparcie przeznaczane na projekty z zakresu **oczyszczania ścieków, sieci kanalizacyjnych** oraz zaopatrzenie w wodę w aglomeracjach nie większych niż 15 tys. RLM²⁹ (w przypadku projektów dotyczących kompleksowego uzbrajania terenów inwestycyjnych nie stosuje się kryterium aglomeracji; działanie dopuszcza wsparcie projektów grupowych) i umieszczonych w KPOŚK. Przykładowe projekty: budowa, rozbudowa, modernizacja systemów, infrastruktury i urządzeń służących do oczyszczania, gromadzenia, przesyłania i odprowadzania ścieków komunalnych i przemysłowych (sieci kanalizacyjne, oczyszczalnie ścieków, przepompownie); budowa, rozbudowa, modernizacja specjalistycznych instalacji do prowadzenia procesów odzysku lub unieszkodliwiania osadów pościelowych, instalacji do suszenia osadów pościelowych (jako część projektów wodno-ściekowych). Warto zwrócić uwagę, że Uszczegółowienie RPO WM dopuszcza, w przypadku, gdy inwestycja dotycząca systemu zbiorczego odprowadzania ścieków nie jest efektywna ekonomicznie, wsparcie przydomowych oczyszczalni ścieków.

Działanie 4.2 Ochrona powierzchni ziemi³⁰

Celem działania jest zmniejszenie ilości składowanych odpadów i ograniczenie ich negatywnego wpływu na środowisko, jak również rekultywacja terenów zdegradowanych. Wśród przykładowych rodzajów projektów wydzielono **zarządzanie odpadami** gospodarczymi i produkcyjnymi, a w nim: tworzenie i rozwój selektywnej zbiórki odpadów komunalnych; budowa, rozbudowa, modernizacja instalacji do segregacji odpadów komunalnych i przemysłowych; recykling odpadów, w tym budowa i rozwój zakładów odzysku i unieszkodliwiania odpadów; budowa, rozbudowa, modernizacja instalacji do termicznego przekształcania odpadów komunalnych z odzyskiem energii; kompleksowe oczyszczanie terenu z odpadów zawierających azbest lub/ oraz usuwanie azbestu z budynków użyteczności publicznej wraz z zapewnieniem bezpiecznego unieszkodliwiania; budowa składowisk odpadów niebezpiecznych; likwidacja składowisk z unieszkodliwianiem ich zawartości, w tym „dzikie wysypiska śmieci”. Co dość zaskakujące, w działaniu tym (o tak sprecyzowanym celu) wydzielono **„promocję bioróżnorodności i ochronę natury (w tym program Natura 2000)”³¹**, a w nim (co

²⁷ tu także: ekrany akustyczne, zielen izolacyjna, kanalizacja deszczowa, parkingi dla samochodów przewożących substancje niebezpieczne, przejścia dla zwierząt; wskaźniki produktu i rezultatu nie odnoszą się jednak w żaden sposób do kwestii środowiskowych

²⁸ alokacja finansowa na działanie ogółem 125 626 114 euro, w tym fundusze unijne 106 032 196 euro (dane z Uszczegółowienia)

²⁹ Równoważna Liczba Mieszkańców – to liczba wyrażająca wielokrotność ładunku zanieczyszczeń w ściekach odprowadzanych z obiektów przemysłowych i usługowych w stosunku do jednostkowego ładunku zanieczyszczeń w ściekach z gospodarstw domowych, odprowadzanych od jednego mieszkańca w ciągu doby

³⁰ alokacja finansowa na działanie ogółem 77 424 855 euro, w tym fundusze unijne 31 424 451 euro (dane z Uszczegółowienia)

³¹ zapewne jest to odniesienie się do nazwy jednej z kategorii interwencji, tym nie mniej we wskaźnikach produktu czy rezultatu nie można znaleźć odniesienia do terenów cennych przyrodniczo, gatunków i/lub siedlisk chronionych dzięki realizacji działania

zaskakuje mniej) znalazły się działania z zakresu rekultywacji terenów zdegradowanych (przemysłowych, poprzemysłowych, powojkowych, gruntów skażonych, składowisk odpadów).

Działanie 4.3. Ochrona powietrza, energetyka³²

Celami działania są m.in. poprawa jakości powietrza, zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii³³. Wśród przykładowych projektów wymienia się budowę, rozbudowę i modernizację infrastruktury służącej do produkcji **energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych**; budowę małych i średnich jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepła w skojarzeniu (kogeneracja); budowę, rozbudowę – co jednak z dużym prawdopodobieństwem stanowi zagrożenie dla środowiska - i modernizację zbiorników retencyjnych i stopni wodnych umożliwiającą wykorzystanie rzek na potrzeby hydroenergetyki; budowę, rozbudowę i modernizację systemów ciepłowniczych na **efektywne energetycznie** poprzez stosowanie energooszczędnej technologii i rozwiązań; wyposażenie systemów ciepłowniczych w instalacje ograniczające emisje zanieczyszczeń pyłowych i gazowych do powietrza; termomodernizację budynków użyteczności publicznej wraz z wymianą wyposażenia tych obiektów na energooszczędne. W działaniu przewidziano także wsparcie w ramach schematu JESSICA oraz umieszczono, co ważne ze względu na wykorzystanie środków dostępnych w ramach działania, projekty, jak można sądzić z zakresu bezpieczeństwa energetycznego, wspierające budowę, rozbudowę modernizację lokalnej i regionalnej infrastruktury przesyłu i dystrybucji energii elektrycznej oraz gazu ziemnego. Dla gazu ziemnego przewidziano dofinansowanie również zakupu urządzeń i budowy obiektów technicznych zapewniających prawidłową pracę systemów dystrybucyjnych.

Działanie 4.4. Ochrona przyrody, zagrożenia, system monitoringu³⁴

Celem działania są doskonalenie systemów zarządzania i monitoringu środowiska, **ochrona dziedzictwa przyrodniczego**, zapobieganie zagrożeniom i ograniczanie ich skutków. Wśród przykładowych projektów możliwych do wsparcia w ramach realizacji zadania wymienia się w ramach zapobiegania zagrożeniom m.in. tworzenie polderów oraz odtwarzanie naturalnych terenów zalewowych; zwiększenie naturalnej retencji dolin rzecznych z zachowaniem równowagi stanu ekologicznego. Należy jednak zwrócić uwagę na projekty kontr produktywne czy zagrażające ekosystemom wodnym i od wód zależnym: regulacje cieków wodnych, budowę małych zbiorników wielozadaniowych o pojemności mniejszej niż 10 mln m³ i stopni wodnych; budowę wałów przeciwpowodziowych; utrzymanie w dobrym stanie rzek oraz związanej z nimi infrastruktury. Należy też zwrócić uwagę, iż zwiększanie naturalnej retencji dolin rzecznych z zachowaniem równowagi stanu ekologicznego zakłada zachowanie stanu „technicznego utrzymania rzeki”. W zakresie zapobiegania zagrożeniom, co pozytywne w kontekście ochrony środowiska, znajdziemy też wśród projektów możliwych do wsparcia monitoring środowiskowy oraz wsparcie techniczne regionalnego systemu reagowania kryzysowego oraz ratowniczo-gaśniczego w zakresie ratownictwa ekologicznego i chemicznego. Uszczegółowienie RPO WM wymienia także grupy przedsięwzięć z zakresy zapobiegania i zintegrowanej kontroli zanieczyszczeń oraz „inne działania na rzecz ochrony środowiska i zapobieganiu ryzyku”. Wśród tych ostatnich wyróżniono: przywracanie właściwego stanu siedlisk przyrodniczych i ostoi gatunków na obszarach chronionych; udrażnianie, kształtowanie, odtwarzanie korytarzy ekologicznych (leśnych, rzecznych i innych); zahamowanie strat różnorodności biologicznej na wszystkich poziomach jej organizacji.

Należy zwrócić uwagę, że wśród beneficjentów działania nie ma organizacji pozarządowych ani

³² alokacja finansowa na działanie ogółem 54 895 000 euro, w tym fundusze unijne 8 805 000 euro (dane z Uszczegółowienia)

³³ poza tym działanie będzie wspierać zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego

³⁴ alokacja finansowa na działanie ogółem 27 000 000 euro, w tym fundusze unijne 22 950 000 euro (dane z Uszczegółowienia)

Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie (są parki narodowe i krajobrazowe)³⁵ a dla projektów z zakresu „zachowania różnorodności gatunkowej”, „ochrony siedlisk” ustalono wartość poniżej 400 tys. PLN, budowy przejść dla zwierząt i likwidacji barier poniżej 2 mln PLN³⁶ (zgodnie z demarkacją pomiędzy regionalnymi programami operacyjnymi a Programem Operacyjnym „Infrastruktura i Środowisko”).

Priorytet V *Wzmocnienie roli miast w rozwoju regionu*

Działanie 5.1. Transport miejski³⁷

Celem działania jest poprawa stanu systemów **komunikacji publicznej** w miastach³⁸. Wśród przykładowych projektów na uwagę zasługują: zakup nowego taboru; budowa nowych, przedłużenie lub odnowienie istniejących linii komunikacyjnych transportu publicznego wraz z niezbędną infrastrukturą; tworzenie infrastruktury towarzyszącej w zakresie ochrony środowiska.

Działanie 5.2. Rewitalizacja miast³⁹

Celem działania jest odnowa zdegradowanych miast. Należy jednak zwrócić uwagę na przykładowe projekty wymieniane w Uszczegółowieniu RPO WM: adaptację, przebudowę, nadbudowę, rozbudowę lub remonty budynków oraz przestrzeni użyteczności publicznej wraz z przyległym otoczeniem na cele edukacyjno-społeczne; adaptację, przebudowę, nadbudowę, rozbudowę lub remonty budynków, obiektów, infrastruktury i urządzeń przemysłowych i powojkowych wraz z zagospodarowaniem przyległego terenu w celu nadania im nowych funkcji użytkowych, w tym edukacyjnych, co potencjalnie mogłoby być szansą na stworzenie centrów **edukacji ekologicznej**. Dodatkowo, wsparciem objąć można projekty polegające na budowie, remoncie lub przebudowie sieci kanalizacyjnych i innych urządzeń do **oczyszczania, gromadzenia, odprowadzania i przesyłania ścieków**. Projekty mogą być też realizowane w ramach schematu JESSICA.

Priorytet VI *Wykorzystanie walorów naturalnych i kulturowych dla rozwoju turystyki i rekreacji*

Działanie 6.2. Turystyka⁴⁰

Celem działania jest zwiększenie atrakcyjności turystycznej regionu. Na uwagę zasługują projekty z zakresu **ochrony i waloryzacji dziedzictwa przyrodniczego** takie jak tworzenie i rozwój parków tematycznych oraz **ścieżek rowerowych**: budowa lub wyznaczenie wydzielonych dróg dla rowerów i jako element projektu: miejsca parkingowe dla rowerów, kładki i tunele pieszo-rowerowe, oświetlenie tras rowerowych, przebudowa schodów na pochylnie z wykorzystaniem dla rowerzystów⁴¹.

Dodatkowo opisano działania Priorytetu I jako warte uwagi ze względu na potencjalny pozytywny wpływ na środowisko.

Priorytet I *Tworzenie warunków dla rozwoju potencjału innowacyjnego i przedsiębiorczości na Mazowszu*

³⁵ w RPO WM z 2007 roku były

³⁶ wśród wskaźników nie ma żadnych mówiących o gatunkach i siedliskach ochronionych na skutek realizacji działania, przejściach dla zwierząt

³⁷ alokacja finansowa na działanie ogółem 16 180 400 euro, w tym fundusze unijne 13 543 340 euro (dane z Uszczegółowienia)

³⁸ z wyłączeniem warszawskiego obszaru metropolitalnego

³⁹ alokacja finansowa na działanie ogółem 76 200 000 euro, w tym fundusze unijne 13 200 000 euro (dane z Uszczegółowienia)

⁴⁰ alokacja finansowa na działanie ogółem 171 625 000 euro, w tym fundusze unijne 77 350 000 euro (dane z Uszczegółowienia)

⁴¹ we wskaźnikach produktu czy rezultatu próżno szukać jednak tych związanych ze ścieżkami rowerowymi

Działanie 1.1. Wzmocnienie sektora badawczego⁴²

Celem działania jest zwiększenie transferu innowacji do gospodarki poprzez wzmocnienie potencjału infrastrukturalnego sfery badawczo-rozwojowej. Wśród potencjalnych projektów wsparcie otrzymać mogą przedsięwzięcia dostosowujące laboratoria do wymagań dyrektyw unijnych, zwłaszcza norm zharmonizowanych i prawodawstwa w zakresie BHP i ochrony środowiska.

Działanie 1.5. Rozwój przedsiębiorczości⁴³

Celem działania jest podniesienie konkurencyjności mikro przedsiębiorstw i MŚP⁴⁴ poprzez dostosowanie do wymogów rynkowych, w tym zapewnienie dostępu do nowych technologii, systemów certyfikacji i jakości. W ramach działania mogą być m.in. realizowane usługi doradcze w zakresie projektowania, wdrażania i doskonalenia zarządzania środowiskiem.

Działanie 1.8. Wsparcie dla przedsiębiorstw w zakresie wdrażania najlepszych dostępnych technik (BAT)⁴⁵

Celem działania jest zapobieganie powstawaniu i redukcja zanieczyszczeń różnych komponentów środowiska poprzez dostosowanie się przedsiębiorstw do wymogów BAT. Wsparcie przewidziano dla przedsięwzięć wpływających na poprawę środowiska, dotyczących pozwoleń zintegrowanych, oczyszczania ścieków przemysłowych, ochrony powietrza oraz gospodarki odpadami przemysłowymi i niebezpiecznymi, wprowadzania proekologicznych technologii (m.in. materiałooszczędność, zmniejszenie wodochłonności produkcji, zmniejszenie ilości wytwarzanych odpadów).

Priorytety II *Przyspieszenie e-Rozwoju Mazowsza*, VII *Tworzenie i poprawa warunków dla rozwoju kapitału ludzkiego* oraz VIII *Pomoc techniczna* w opisie działań nie zawierają informacji mających potencjał będący przedmiotem zakresu niniejszej ekspertyzy.

Podsumowując:

(+) w priorytecie III *Regionalny system transportowy*, w działaniu 3.2. *Regionalny transport publiczny* zaplanowano wsparcie m.in. dla projektów polegających na zakupie lub modernizacji taboru szynowego oraz budowę parkingów „Parkuj i Jedź” lub adaptację istniejących do tej funkcji

(+) priorytet IV *Środowisko, zapobieganie zagrożeniom i energetyka* wspiera gospodarkę odpadami, gospodarkę ściekową, efektywność energetyczną, OZE, ochronę przyrody, przy czym dla gospodarki wodno-ściekowej wydzielono odrębne działanie

(+) w priorytecie V *Wzmocnienie roli miast w rozwoju regionu* wyodrębniono działanie mające wspierać transport miejski

(+) 3 z 8 działań priorytetu I *Tworzenie warunków dla rozwoju potencjału innowacyjnego i przedsiębiorczości na Mazowszu* mają potencjał, by pozytywnie oddziaływać na jakość środowiska

(+/-) budowa lub wyznaczenie wydzielonych dróg dla rowerów i jako element projektu: miejsca parkingowe dla rowerów, kładki i tunele pieszo-rowerowe, oświetlenie tras rowerowych, przebudowa schodów na pochylnie z wykorzystaniem dla rowerzystów możliwa jest w ramach działania 6.2. *Turystyka*; ścieżki rowerowe możliwe są do realizacji w ramach priorytetu III jedynie jako infrastruktura towarzysząca przy budowie, przebudowie i modernizacji dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych w ramach działania 3.1. *Infrastruktura drogowa*

⁴² alokacja finansowa na działanie ogółem 70 789 453 euro, w tym fundusze unijne 62 239 419 euro (dane z Uszczegółowienia)

⁴³ alokacja finansowa na działanie ogółem 478 401 653 euro, w tym fundusze unijne 170 189 153 euro (dane z Uszczegółowienia)

⁴⁴ małe i średnie przedsiębiorstwa

⁴⁵ alokacja finansowa na działanie ogółem 23 418 135 euro, w tym fundusze unijne 7 962 166 euro (dane z Uszczegółowienia)

(+/-) w działaniu 4.4. Ochrona przyrody, zagrożenia, system monitoringu dotyczącym m.in. ochrony przeciwpowodziowej wśród przykładowych projektów możliwych do wsparcia w ramach realizacji zadania wymienia się m.in. tworzenie polderów oraz odtwarzanie naturalnych terenów zalewowych; zwiększenie naturalnej retencji dolin rzecznych z zachowaniem równowagi stanu ekologicznego, ale także projekty kontrproduktywne czy zagrażające ekosystemom wodnym i od wód zależnym: regulacje cieków wodnych, budowę małych zbiorników wielozadaniowych o pojemności mniejszej niż 10 mln m³ i stopni wodnych; budowę wałów przeciwpowodziowych; utrzymanie w dobrym stanie rzek oraz związanej z nimi infrastruktury

(-) nie zaplanowano odrębnego działania dedykowanego ochronie różnorodności biologicznej (jest w grupie z monitoringiem i przeciwdziałaniem zagrożeniom)

(-) nie zidentyfikowano działań, w ramach których wspierana by być mogła edukacja ekologiczna

(-) w 3 spośród 8 priorytetów nie zawarto działań wspierających zrównoważony rozwój

4. Kryteria wyboru projektów a zasada zrównoważonego rozwoju

System wyboru projektów w ramach RPO WM przewiduje następujące tryby dokonywania wyboru projektów: tryb konkursowy zamknięty z preselekcją, tryb konkursowy zamknięty bez preselekcji, tryb konkursowy otwarty bez preselekcji, tryb indywidualny, tryb systemowy (projekty pomocy technicznej) oraz tryb wyboru projektów w ramach Inicjatywy JESSICA.

Poszczególne konkursy mogą obejmować pełen zakres interwencji działania lub jego część (schemat, rodzaj projektów, grupa wnioskodawców). Szczegółowe informacje na temat wyłączeń określają regulaminy konkursów. Ocena projektów w trybie konkursowym oraz w trybie indywidualnym⁴⁶ odbywa się w oparciu o kryteria wyboru określone w Załączniku 5 Uszczegółowienia RPO WM i składa się z:

- oceny formalnej – dokonywanej przez Mazowiecką Jednostkę Wdrażania Projektów Unijnych (MJWPU); typu „0/1” (niespełnienie któregokolwiek z kryteriów formalnych wyklucza projekt z dalszej oceny),
- oceny strategicznej – dokonywanej przez 2 pracowników Mazowieckiego Biura Planowania Regionalnego (MBPR), wybranych losowo spośród wpisanych przez Instytucję Zarządzającą (IZ) do *Bazy danych osób prowadzących ocenę strategiczną projektów w ramach RPO WM 2007-2013*, pełniących funkcję ekspertów; punktowej (max. 35 pkt.),
- oceny merytorycznej – składającej się z oceny horyzontalnej i szczegółowej merytorycznej (w ramach oceny horyzontalnej wnioski może otrzymać do 10 pkt., a w ramach szczegółowej, zależnie od działania, do 70 pkt.; łącznie do 80 pkt.),
- oceny wykonalności – dokonywanej przez ekspertów wpisanych przez IZ do *Bazy Ekspertów RPO WM 2007-2013*; typu „0/1” (niespełnienie któregokolwiek z kryteriów skutkuje odrzuceniem projektu); mającej na celu potwierdzenie, że projekty z listy rankingowej są wykonalne pod względem technicznym, technologicznym, ekonomicznym i finansowym oraz ewentualnie innym (wskazanym w Załączniku 5 Uszczegółowienia); mogącej skutkować obniżeniem kwoty dofinansowania.

W związku z faktem, że kryteria wyboru projektów zmieniały się na przestrzeni lat wdrażania RPO WM bardzo często, należy podkreślić że poniższej oceny dokonano w oparciu o *Szczegółowy opis priorytetów Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007-2013* w wersji stanowiącej Załącznik Nr 1 do uchwały Nr 2647/218/12 Zarządu Województwa Mazowieckiego z dnia 18 grudnia 2012 r.

⁴⁶ deklaracja dla trybu indywidualnego jest bezzasadna, skoro tryb ten jest alternatywą dla trybu konkursowego

Uszczegółowienie wymienia następujące **kryteria formalne**⁴⁷:

- wniosek o dofinansowanie projektu złożony we właściwej instytucji, w określonym terminie, na obowiązującym formularzu, wypełniony w języku polskim, kompletny
- wnioskodawca uprawniony do składania wniosku (kategoria beneficjenta jest zgodna z listą beneficjentów dla danego działania, określoną w Uszczegółowieniu RPO WM i/lub regulaminie konkursu),
- zgodność z działaniem opisanym w Uszczegółowieniu RPO WM,
- zgodność z prawodawstwem krajowym i unijnym w zakresie Pomocy publicznej,
- **zgodność dokumentacji środowiskowej z obowiązującymi przepisami krajowymi i unijnymi w zakresie ochrony środowiska** (na potrzeby oceny zgodności opracowano kryteria szczegółowe – omówione dalej),
- zgodność z regulaminem konkursu lub Indykatywnym Wykazem Indywidualnych Projektów Kluczowych (IWIPK) i zgłoszeniem do IWIPK,
- właściwy okres realizacji projektu,
- kwalifikowalność wydatków (poprawność przypisania wydatków do wydatków kwalifikowalnych zgodnie z *Zasadami kwalifikowania wydatków w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007 – 2013*),
- zgodność z polityką równych szans (na podstawie oświadczenia beneficjenta),
- jeśli dotyczy: zgodność z polityką zatrudnienia (na podstawie oświadczenia beneficjenta),
- jeśli dotyczy: rozwój społeczeństwa informacyjnego (na podstawie oświadczenia beneficjenta),
- zgodność zamówień publicznych z prawem wspólnotowym (na podstawie oświadczenia beneficjenta),
- **oszczędność energii** (na podstawie oświadczenia beneficjenta, że podejmie/podjął kroki/działania zapewniające oszczędność energii w projektach związanych z infrastrukturą; w przypadku innych projektów kryterium nie będzie weryfikowane),
- spójność danych finansowych i rzeczowych w ujęciu czasowym,
- właściwy dobór wskaźników.

W przypadku, gdy projekt podlega procedurze oceny oddziaływania na środowisko (OOŚ), w ramach sprawdzania zgodności wniosku z kryterium dot. zgodności dokumentacji środowiskowej z obowiązującymi przepisami krajowymi i unijnymi w zakresie ochrony środowiska „Grupa OOŚ” analizuje: „formularz do wniosku o dofinansowanie w zakresie OOŚ”, „zaświadczenie organu odpowiedzialnego za monitorowanie obszarów Natura 2000”, „dokumentację środowiskową”. Na podstawie tych analiz odpowiada na pytania: czy przedłożone zostały wszystkie wymagane załączniki w zakresie OOŚ, czy załączniki są wypełnione w sposób poprawny oraz czy procedura OOŚ została przeprowadzona poprawnie.

Kryteria strategiczne⁴⁸ obejmują: 1) zgodność z kierunkami rozwoju województwa ujętymi w *Strategii Rozwoju Województwa* (max. 10 pkt.) i „wojewódzkich dokumentach sektorowych”, w tym w Planie Zagospodarowania (max. 5 pkt.); 2) wpływ projektu na konkurencyjność województwa mierzony stopniem przewagi proponowanych rozwiązań w układzie przestrzennym (max. 6 pkt.); 3) stopień innowacyjności (max. 4 pkt.); 4) spójność regionu w aspekcie ekonomicznym, społecznym i przestrzennym (rozumiana jako dostępność) (max. 4 pkt.); 5) zasięg przestrzennego oddziaływania

⁴⁷ wspólne dla wszystkich działań, z wyjątkiem priorytetu VIII Pomoc techniczna oraz schematu JESSICA realizowanego w ramach działań 1.6, 4.3 i 5.2)

⁴⁸ wspólne dla wszystkich działań, z wyjątkiem priorytetu VIII Pomoc techniczna oraz schematu JESSICA realizowanego w ramach działań 1.6, 4.3 i 5.2)

projektu (max. 3 pkt) oraz 6) efekt synergiczny na inne sfery społeczno-gospodarcze niż przedmiot projektu (max. 3 pkt.).

Wśród wojewódzkich dokumentów sektorowych, z którymi spójność projektu jest badana (dla każdego z działań wybrano dokumenty z tej grupy) wymienia się następujące: Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020; Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego; Regionalna Strategia Innowacji dla Mazowsza 2007-2015; Strategia e-Rozwoju Województwa Mazowieckiego na lata 2007-2013; Strategia Rozwoju Turystyki dla Województwa Mazowieckiego na lata 2007-2013; Wieloletni Program Inwestycyjny Samorządu Województwa Mazowieckiego na lata 2008-2013; Program Ochrony Środowiska Województwa Mazowieckiego na lata 2007-2010 z uwzględnieniem perspektywy do 2014 r.; Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami dla Mazowsza na lata 2007-2011 z uwzględnieniem lat 2012-2015 (w tym Program Usuwania Wyrobów Zawierających Azbest z Terenu Województwa Mazowieckiego); Program Ochrony i Rozwoju Zasobów Wodnych Województwa Mazowieckiego w Zakresie Udrożnienia Rzek dla Ryb Dwuśrodowiskowych; Program Możliwości Wykorzystania Odnawialnych Źródeł Energii dla Województwa Mazowieckiego; Program Małej Retencji dla Województwa Mazowieckiego; Wojewódzki Program Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych i Przeciwdziałania Ich Wykluczeniu Społecznemu oraz Pomocy w Realizacji Zadań na Rzecz Zatrudniania Osób Niepełnosprawnych w Województwie Mazowieckim na lata 2009-2013; Strategia Wojewódzka w Zakresie Polityki Społecznej dla Województwa Mazowieckiego na lata 2005 – 2013; Strategia Rozwoju Lecznictwa Psychiatrycznego w Zakładach Opieki Zdrowotnej, dla Których Organem Założycielskim jest Samorząd Województwa Mazowieckiego; Program Przeciwdziałania Wybrany Problemom Zdrowotnym w Województwie Mazowieckim na lata 2006-2011; Wojewódzki Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na lata 2007 - 2010 oraz Wojewódzki Program Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2007 – 2010.

Kryteria merytoryczne horyzontalne⁴⁹ mają na celu: 1) ocenę projektu pod kątem zasadności jego realizacji (max. 5 pkt.); 2) ocenę komplementarności (przedmiotowej, geograficznej, funkcjonalnej, międzyfunduszowej) z innym projektem/projektami (max. 5 pkt.).

Kryteria szczegółowe merytoryczne ustalono dla poszczególnych działań RPO WM.

Kryteria wykonalności⁵⁰ obejmują wykonalność finansową, efektywność projektu, zgodność dokumentacji technicznej z danymi podanymi we wniosków, prawem krajowym i wspólnotowym, wykonalność organizacyjną (kadrową), techniczną i technologiczną oraz prawidłowość zakwalifikowania projektu jako będącego/niebędącego dużym projektem.

Należy zwrócić uwagę na funkcjonowanie wśród kryteriów **kryterium bieżących potrzeb**⁵¹ dla poszczególnych priorytetów, definiowane każdorazowo przez Zarząd Województwa, z możliwością zmiany w zależności od bieżącej sytuacji w województwie (punktacja 0-5, max. 5 pkt.). Według informacji Uszczegółowienia użycie tego kryterium ma być za każdym razem „odpowiednio uzasadnione”.

Kryteria formalne, strategiczne, merytoryczne horyzontalne zdają się w ogóle nie wychodzić naprzeciw zasadzie zrównoważonego rozwoju. Na etapie **oceny formalnej** bada się jedynie zgodność dokumentacji środowiskowej z obowiązującymi przepisami krajowymi i unijnymi w zakresie ochrony

⁴⁹ wspólne dla wszystkich działań, z wyjątkiem priorytetu VIII Pomoc techniczna oraz schematu JESSICA realizowanego w ramach działań 1.6, 4.3 i 5.2)

⁵⁰ wspólne dla wszystkich działań, z wyjątkiem priorytetu VIII Pomoc techniczna oraz schematu JESSICA realizowanego w ramach działań 1.6, 4.3 i 5.2)

⁵¹ wspólne dla wszystkich działań, z wyjątkiem priorytetu VIII Pomoc techniczna oraz schematu JESSICA realizowanego w ramach działań 1.6, 4.3 i 5.2)

środowiska, co w żaden sposób nie sprawi, że dzięki środkom RPO WM województwo mazowieckie będzie rozwijać się w sposób zrównoważony. Przełomowych zmian w sposobie rozwoju województwa nie przyniesie też kompletowanie oświadczeń od beneficjentów, że podejmą/podjęli kroki/działania zapewniające oszczędność energii w projektach związanych z infrastrukturą. Ocena strategiczna, i kryteria w niej użyte, nie wyeliminuje dofinansowania przedsięwzięć stojących w sprzeczności ze zrównoważonym rozwojem województwa choćby dlatego, że województwo nie ma spójnej wizji takiego rozwoju. Dlatego badanie zgodności zamierzeń wnioskodawców z kierunkami rozwoju województwa ujętymi w *Strategii Rozwoju Województwa* i „wojewódzkich dokumentach sektorowych”, w tym w Planie Zagospodarowania Przestrzennego nie jest wystarczającym narzędziem wdrażania zasady zrównoważonego rozwoju⁵². **Ocena merytoryczna** na poziomie kryteriów horyzontalnych nie nawiązuje również do zrównoważonego rozwoju, próżno szukać kryteriów ukierunkowanych na zmniejszanie śladu ekologicznego wdrażania RPO WM. **Kryteria wykonalności** ze względu na swój charakter również nic w tym względzie nie wnoszą, a **kryterium bieżących potrzeb** wygląda na stworzone do „ręcznego sterowania” wynikami konkursów. Analizę merytorycznych kryteriów szczegółowych przedstawiono poniżej.

4.1 Ocena kryteriów wyboru projektów z obszarów: ochrony przyrody i edukacji ekologicznej, transportu przyjaznego środowisku (kolejowy, miejski, rowerowy), efektywności energetycznej, odnawialnych źródeł energii, gospodarki ściekowej i gospodarki odpadami

Kryteria szczegółowe dla działań RPO WM, w których zidentyfikowano możliwość dofinansowania przedsięwzięć z zakresu ochrony przyrody, transportu przyjaznego środowisku (kolejowy, miejski), efektywności energetycznej, odnawialnych źródeł energii, gospodarki ściekowej i gospodarki odpadami oceniono poniżej.

Działanie 3.2. Regionalny transport publiczny

Wśród kryteriów oceny projektów znajduje się: wpływ na poprawę stanu środowiska naturalnego – zastosowanie w projekcie „różnego rodzaju elementów przyczyniających się do poprawy stanu środowiska naturalnego” (tak/nie). Nie wydaje się, że kryterium to może różnicować projekty w jakikolwiek sposób, promując projekty rzeczywiście najbardziej przyjazne środowisku. Zwłaszcza, że w ramach tego zadania dofinansowuje się głównie zakup i modernizację taboru szynowego czy parkingi „Parkuj i jedź”. Adekwatne do rodzajów przedsięwzięć są natomiast kryteria dotyczące obsługiwanej ilości mieszkańców, zwiększenie ilości użytkowników transportu publicznego, integracji z innymi środkami transportu, a ocenianie potencjalnych projektów w ramach działania pod tym kątem należy uznać za pozytywne.

Działanie 4.1. Gospodarka wodno-ściekowa

W ramach działania wprowadzono dodatkowe kryterium formalne dopuszczające do ewentualnego dofinansowania projekty dotyczące ścieków i sieci kanalizacyjnych jedynie wtedy, gdy realizowane będą w aglomeracjach do 15 tys. RLM i oznaczonych w zaktualizowanym KPOŚK. To eliminuje projekty, o których Uszczegółowienie RPO WM w części poświęconej opisowi działań tj. przydomowe oczyszczalnie ścieków, w sytuacji gdy inwestycja dotycząca systemu zbiorczego odbioru ścieków nie jest efektywna ekonomicznie a niezbędna w kontekście ochrony środowiska i rozwoju turystyki. Stosowane w ocenie projektów punktowe kryteria szczegółowe jako takie (zbiór) należy ocenić pozytywnie. Wśród nich znajdują się: lokalizacja i wpływ na obszary Natura 2000, zakładana liczba użytkowników z obszarów wiejskich, potrzeby wynikające ze stopnia skanalizowania gminy,

⁵² warto w tym miejscu zwrócić uwagę, że względu na istotne konsekwencje dla środowiska i jakości życia ludzi, że województwo mazowieckie nie ma spójnej wizji rozwoju transportu w regionie – nie istnieje strategia jego rozwoju

zastosowanie nowych technologii w projekcie dotyczącym kanalizacji, zastosowanie nowych technologii w projekcie dotyczącym wodociągu, kompleksowość projektu. Wątpliwości budzi jednak kryterium: lokalizacja i wpływ na obszary Natura 2000 i punktacja w nim stosowana. Według tego kryterium „punktować” może wniosek dotyczący projektu „bez znaczącego wpływu” na obszar Natura 2000, a jedynie położony w granicach tego obszaru lub, w bliżej niezdefiniowanym, „bliskim otoczeniu obszaru”. Nie wiadomo też dlaczego wśród projektów mających znaczący pozytywny na obszar Natura 2000 za gorsze uważa się te położone poza lub nie w „bliskiej odległości”.

Działanie 4.2. *Ochrona powierzchni ziemi*

Kryteria szczegółowe dla projektów dotyczących gospodarki odpadami wydają się być adekwatne do problematyki zarządzania odpadami. Dotyczą m.in.: sposobu redukcji odpadów, grup przetworzonych / odpadów, wielkości projektu (liczby obsługiwanych mieszkańców), wprowadzania systemów selektywnego zbierania odpadów, charakteru projektu dotyczącego usuwania azbestu, kompleksowego charakteru projektów. Wydaje się, że zbiór kryteriów powinien być rozszerzony o element promujący projekty, które dodatkowo poprawią sytuację terenów przyrodniczo cennych. Kryteria szczegółowe dla projektów dotyczące rekultywacji składowisk odpadów lokalizację projektu na obszarach chronionych, w tym Natura 2000, promują (max. 10 pkt na 62). Punkty dostaną również projekty, w których przewidziano rekultywację na cele przyrodnicze poprzez wprowadzenie i utrzymanie trwałej pokrywy roślinnej – zaprawienie, zadrzewienie (max. 6 pkt.) oraz te efektywne ekologicznie (max. 10 pkt.). W ramach kryterium: efektywność ekologiczna projektu oceniana będzie ilość poddanych rekultywacji odpadów (m³). Jest też, warte odnotowania i pozytywnej oceny, kryterium badające stopień zagrożenia „występujący w sąsiedztwie terenu podlegającemu rekultywacji”, według którego wniosek dotyczący projektu rekultywacji składowiska może otrzymać punkty za położenie obiektu na terenie zalewowym, w pobliżu zabudowy mieszkalnej, zagrażające Głównemu Zbiornikowi Wód Podziemnych czy ujęciom wody pitnej. W kontekście efektu ekologicznego czy realizacji założonych wskaźników, nieuzasadnione jest natomiast promowanie projektów w zależności od stopnia przygotowania dokumentacji (max. 10 pkt). Generalnie jednak, dobór kryteriów dla projektów rekultywacji składowisk należy ocenić pozytywnie.

Podobnie należy ocenić kryteria szczegółowe dla projektów dotyczących segregacji odpadów obejmujące, obok np. utworzonych miejsc pracy, m.in. zasięg projektu, liczbę frakcji odpadów objętych selektywną zbiórką, poziom recyklingu czy przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami niektórych frakcji odpadów komunalnych, współpracę z organizacjami odzysku w zakresie zbierania i przekazywania do zagospodarowania wybranych frakcji odpadów. Wśród kryteriów znalazło się też takie: promocyjna akcja edukacyjna dotycząca selektywnej zbiórki odpadów, które mogłoby promować projekty zawierające elementy edukacji ekologicznej (której RPO WM jak napisano wcześniej nie wspiera), gdyby nie fakt, co zaznaczono w opisie kryteriów, że promocja taka jest kosztem niekwalifikowanym. Dodatkowo, opis kryterium – „oceniane będzie na podstawie liczby użytych narzędzi kampanii informacyjnej w zakresie podnoszenia świadomości ekologicznej” w zestawieniu z informacją na temat punktacji (max. 6 pkt. na 63), że za np. zaplanowany plakat lub folder (ulotkę) lub „pozostałe narzędzia informacyjno-edukacyjne” wnioskodawca otrzyma po 1 pkt., informację na stronie internetowej 2 pkt. utwierdza tylko w przekonaniu, że projekty z tego zakresu nie przyniosą dodatkowych korzyści w zakresie edukacji ekologicznej zrealizowane dzięki kampanii edukacyjnej.

Działanie 4.3. *Ochrona powietrza, energetyka (z wyjątkiem schematu JESSICA)*

Wśród kryteriów Schematu I – Odnawialne źródła energii i Kogeneracja znalazły się: stopień gotowości projektu do realizacji, moc instalacji wytwarzającej energię z wykorzystaniem OZE (MW), nakład inwestycyjny na jednostkę przeliczeniową 1 MW instalowanej mocy, ilość zaoszczędzonego

paliwa, Kogeneracja, łączenie różnych OZE, polityka energetyczna gminy, partnerstwo, innowacyjność technologiczna. Należy zwrócić uwagę, że w Uszczegółowieniu RPO WM punktacja odnosząca się do mocy instalacji uzależniona jest od porównania do średniej w danej grupie OZE, wyliczonej na podstawie danych ze wszystkich w złożonych w konkursie wniosków, przy czym dane zestawiane są w grupach wedle rodzajów instalacji: energii wiatrowej, energii słonecznej, energii ze spalania biomasy (w tym biogazu), energii wodnej, geotermalnej i innej. To ostatnie rozwiązanie miało zapewne wyeliminować dominację projektów energetyki wiatrowej. Punktacja w ramach kryterium nakładu inwestycyjnego na jednostkę przeliczeniową jest według informacji zawartej w Uszczegółowieniu doprecyzowywana „po zakończeniu naboru wniosków, na podstawie danych zawartych we wnioskach”. Zabieg taki, pomijając niepewność wnioskodawców, powoduje że zapewnia się w konkursie promocję projektów lepszych od innych, ale nie zapewnia że pod względem tego kryterium projekty jako takie są efektywne kosztowo, ale przede wszystkim nie daje gwarancji, że są wartościowe z punktu widzenia rozwoju województwa mazowieckiego, także w zakresie rozwoju OZE (w sensie ilościowym, jakościowym i przestrzennym). Wątpliwości budzić też może kryterium promujące projekty realizowane na terenie gmin posiadających projekt założeń do planu lub plan zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe. Może to prowadzić do dalszego pogłębiania się różnic pomiędzy gminami w tym zakresie.

W schemacie II – Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej poza stopniem gotowości projektu do realizacji, polityką energetyczną gminy, partnerstwem ocenia się efektywność energetyczną i kompleksowość projektu. Co ważne, kryteria premiuje wykorzystanie źródeł odnawialnych oraz zmniejszenie emisji głównych zanieczyszczeń powietrza.

Działanie 4.4. *Ochrona przyrody, zagrożenia i systemy monitoringu*

Uszczegółowienie RPO WM opisuje kryteria wyboru dla dwóch grup projektów.

Pierwszą z nich są te dotyczące „ochrony przyrody i kształtowania postaw ekologicznych”. Zaskakuje to nie tylko ze względu na fakt, że działaniu temu przypisano kategorię interwencji funduszy strukturalnych nr 54 a nie 51, która niewątpliwie odpowiada ochronie przyrody, ale głównie dlatego, że cytowane sformułowanie sugeruje, jakoby kształtowanie postaw ekologicznych było jednak „przewidziane w ramach RPO WM”. Wobec braku zapisów dotyczących edukacji ekologicznej opisie działań (patrz: punkt. 3 niniejszego opracowania) sformułowanie należy uznać za przypadkowe, zwłaszcza, że „kształtowanie postaw ekologicznych” nie ma żadnego odzwierciedlenia w kryteriach szczegółowych. Znajdują się tam natomiast: lokalizacja projektu, status gatunków i siedlisk objętych projektem, znaczenie zagrożeń i pilność ich likwidacji, ochrona in situ / ex situ. Nie wydaje się jednak, żeby kryteria te mogły w rzeczywisty sposób doprowadzić do wyboru projektów najpilniejszych, najbardziej potrzebnych. Punktacja promuje projekty zlokalizowane na obszarach chronionych, jeśli dotyczą gatunków i siedlisk „wymienionych w Dyrektywie Ptasiej i Siedliskowej” [raczej: w załącznikach do tych dyrektyw] oraz – co ideowo warte jest uznania – zawierające działania, które eliminują zagrożenia gatunków i siedlisk cennych przyrodniczo. Wobec faktu, że to ostatnie ocenia się na podstawie wniosku o dofinansowanie, należy mieć nadzieję, że osoby oceniające mają wiedzę biologiczną, bo w przeciwnym razie na podstawie samego wniosku i zawartych w nim deklaracji można dopuścić do realizacji projekty szkodliwe lub tylko nie przynoszące korzyści dla ochrony różnorodności biologicznej. Wydaje się też, że promowanie projektów dotyczących gatunków i siedlisk „dyrektywowych” bez kontekstu krajowego czy – co bardziej oczywiste – wojewódzkiego powoduje, że wybrane projekty mogą być nieadekwatne do potrzeb.

Działanie 5.1. *Transport miejski*

Kryteria szczegółowe, obok wpływu projektu na zwiększenia dostępności dla potrzeb osób niepełnosprawnych oraz wpływu na zwiększenie bezpieczeństwa ruchu drogowego oceniają:

poprawę użyteczności transportu miejskiego poprzez modernizację, budowę i rozbudowę infrastruktury towarzyszącej w zakresie transportu miejskiego; lokalizację projektu, technologię napędu pojazdów. To ostatnie kryterium bada czy tabor będący przedmiotem projektu posiada napęd hybrydowy lub jest zasilany energią elektryczną, sprężonym gazem ziemnym, biopaliwami. Choć jego zastosowanie należy ocenić pozytywnie to punktacja przyznawana w ramach tego kryterium wydaje się być mało ambitna. 10 pkt. – tj. maksimum w obrębie kryterium (max. w konkursie: 40 pkt.) - może otrzymać już projekt, którego koszty kwalifikowane na zakup taboru wykorzystującego technologię napędu ekologicznego wynoszą powyżej 50%. W kryterium dotyczącym lokalizacji projektu słusznie promuje się projekty wykraczające poza granice administracyjne miasta oraz te będące w jego granicach, ale uwzględniające istniejące węzły przesiadkowe obsługujące linie podmiejskie przesiadkowe. Dobór kryteriów dla działania 5.1. należy ocenić pozytywnie.

4.2 Ocena kryteriów dla projektów pozostałych pod kątem stopnia odzwierciedlenia zasady zrównoważonego rozwoju

Generalnie, kryteria wyboru dla projektów w ramach pozostałych działań należy, w kontekście odzwierciedlenia zasady zrównoważonego rozwoju ocenić negatywnie. O ile brak wyboru projektów pod kątem ich wpływu na środowisko, w tym na ochronę różnorodności biologicznej i przeciwdziałanie zmianom klimatu, w ramach któregoś z działań priorytetów II (oraz VIII), nie jest znacząco istotny, to w przypadku pozostałych – nie znajduje usprawiedliwienia. Poniżej omówiono kryteria dla poszczególnych działań w ramach priorytetów.

Priorytet I Tworzenie warunków dla rozwoju potencjału innowacyjnego i przedsiębiorczości na Mazowszu

Dla działań: 1.1. *Wzmocnienie sektora badawczo rozwojowego*, 1.2. *Budowa sieci współpracy nauka-gospodarka*, 1.3. *Kompleksowe przygotowanie terenów pod działalność gospodarczą*, 1.4.

Wzmocnienie instytucji otoczenia biznesu, 1.6. *Wspieranie powiązań kooperacyjnych o znaczeniu regionalnym* i 1.7. *Promocja gospodarcza* nie przewidziano wyboru projektów z użyciem kryteriów promujących te zrównoważone środowiskowo, wpływające pozytywnie na jakość środowiska. W przypadku działania 1.3. należy uznać ten brak jako znaczący.

W kryteriach oceny wniosków dla działania 1.5. *Rozwój przedsiębiorczości* znalazło się: zastosowanie technologii proekologicznych. Powinno to być raczej dodatkowe kryterium formalne niż jedno z jedenastu kryteriów szczegółowych, w dodatku z punktacją max. 4 pkt. na 70 możliwych do uzyskania w konkursie. RPO WM powinien niejako wymuszać stosowanie proekologiczne technologie, a nie w sposób wątpliwy (patrz punktacja) jedynie je preferować. Wdrażanie najlepszych dostępnych technik (BAT) powinno być efektem każdego finansowego wsparcia dla przedsiębiorców. Tymczasem, RPO WM wyodrębnia działanie temu poświęcone. W konkursie dla działania 1.8. *Wsparcie dla przedsiębiorstw w zakresie wdrażania najlepszych dostępnych technik* promuje się kompleksowość projektów – zapobieganie i redukcję zanieczyszczeń różnych komponentów środowiska poprzez dostosowanie przedsiębiorstwa do wymagań BAT (max. 15 pkt. na 33 możliwe do uzyskania w konkursie).

Priorytet II Przyspieszenie e-Rozwoju Mazowsza

Wśród kryteriów działania 2.1. *Przeciwdziałanie wykluczeniu informacyjnemu* w schemacie II – dotyczących projektów nie obejmujących budowy sieci Internetu szerokopasmowego, tworzenia hot-spotów oraz systemów informacji przestrzennej promuje się budowę / rozbudowę inteligentnych systemów zarządzania budynkami użyteczności publicznej, ukierunkowaną m.in. na „zrównoważony rozwój środowiskowy, redukcję zużycia energii”. Punkty można otrzymać tu np. za zarządzanie

zużyciem energii lub/i wody. W pozostałych działaniach priorytetu II kryteriów wrażliwych środowiskowo nie zidentyfikowano.

Priorytet III *Regionalny system transportowy*

RPO WM nie zakłada, że ocena projektów w ramach konkursów ogłaszanych dla działania 3.1.

Infrastruktura drogowa oparta jest o jakiegokolwiek kryteria środowiskowe. Tym samym nie promuje się przedsięwzięć kompleksowych, scharakteryzowanych w opisie działań Uszczegółowienia RPO WM, z towarzyszącą im infrastrukturą w zakresie ochrony środowiska (np. przejścia dla zwierząt, zielen izolacyjna) i, jak to określono właśnie w Uszczegółowieniu, turystyki (np. ścieżki rowerowe). Kryteria szczegółowe działania 3.1. *Lotniska i infrastruktura lotnicza*, stworzone na potrzeby projektu kluczowego a nie konkursu, nie poświęcają żadnej uwagi sprawom środowiskowym.

Priorytet IV *Środowisko, zapobieganie zagrożeniom i energetyka*

Dla projektów dotyczących ochrony przeciwpowodziowej, zagrożeń środowiska i monitoringu jego stanu, realizowanych w ramach Działania 4.4. *Ochrona przyrody, zagrożenia, systemy monitoringu* na poziomie kryteriów szczegółowych wprowadzono dodatkowe kryteria formalne:

- dla projektów dotyczących ochrony przeciwpowodziowej – zgodność projektu z Ramową Dyrektywą Wodną, w szczególności z art. 4(7) tej dyrektywy,
- zgodność z założeniami Programu Małej Retencji dla Województwa Mazowieckiego (dotyczy projektów realizujących Program).

Przy tym ostatnim kryterium dodano informację: „kryterium będzie promowało projekty realizujące działania z zakresu małej retencji, np. infrastruktura zapobiegania powodziom odpowiadająca wymogom ochrony środowiska (zgodna z wymaganiami ochrony obszarów Natura 2000, Ramową Dyrektywą Wodną, Dyrektywą Powodziową), inwestycje mające na celu spowolnienie szybkości odpływu wód opadowych i zwiększenie retencyjności zlewni”. Ustanawiając takiego rodzaju kryteria formalne założono więc, co niepokojące, że część projektów realizujących Program Małej Retencji jest z jakiegoś powodu wyłączona z przestrzegania art. 4(7) Ramowej Dyrektywy Wodnej.

Zastanawiające jest to dlaczego w kryteriach dotyczących ochrony przeciwpowodziowej nie ma mowy o tzw. Dyrektywie Powodziowej tj. Dyrektywie 2007/60/WE ws. oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim. Kryteria szczegółowe te wątpliwości wyłącznie mnożą. Kryterium: wielkość obszaru objętego projektem określające powierzchnię obszaru zagrożonego powodzią lub katastrofą urządzenia wodnego w ha, ustalaną na podstawie wniosku o dofinansowanie projektu nie powinno być uwzględniane w ocenie, może bowiem prowadzić np. do realizacji projektów ograniczających przestrzeń dla rzek w dolinach rzecznych lub w dłuższej perspektywie, dzięki złudnemu poczuciu bezpieczeństwa, wzrostu zagospodarowania i zamieszkania obszarów o znacznym ryzyku zagrożenia powodzią. Powinno być jednoznacznie sformułowane, by wiadomo było, że chodzi o obszar, który dzięki przedsięwzięciu zostanie chroniony. Na marginesie, punktacja powinna dopuszczać tylko poważne projekty ochrony przeciwpowodziowe (progi określone w punktacji dla kryterium: wielkość obszaru projektem są śmiesznie niskie - max. 10 pkt za >100 ha). Kryteria powinny dopuszczać techniczną ochronę terenów zamieszkałych i zagospodarowanych jedynie wtedy, gdy inne rozwiązania zmniejszenia ryzyka powodziowego nie są możliwe oraz gdy mamy do czynienia z sytuacją, iż przesiedlenia i/lub wywłaszczenia gospodarstw nie są możliwe tj. koszty przekraczają koszty całkowite planowanej inwestycji wraz z jej utrzymaniem w perspektywie np. 20 lat. Kryterium: lokalizacja projektu powinno być w stopniu ograniczonym stosowane do przedsięwzięć infrastrukturalnych, nie jest celowym bowiem lokalizowanie każdego rodzaju infrastruktury an terenach podwyższonego i wysokiego ryzyka. Pozytywnie należy ocenić zastosowanie kryterium: liczba mieszkańców objętych ochroną przeciwpowodziową⁵³, choć za nieuzasadnione należy uznać,

⁵³ o ile we wniosku podaje się rzetelne dane lub dane te są weryfikowane na etapie oceny

że w ramach kryterium można otrzymać max. 8 pkt. (>25 tys. osób) a w kryterium: wielkość obszaru objętego projektem – 10 pkt. na 48 możliwych według wszystkich kryteriów. Opis kolejnego kryterium szczegółowego: renaturyzacja cieków wodnych każe wątpić czy rzeczywiście w ramach kryteriów promowane są „działania na rzecz ochrony dziedzictwa przyrodniczego”, skoro zwiększanie naturalnej retencji dolin rzecznych odbywać się ma z zachowaniem równowagi stanu „technicznego utrzymania rzeki”. Swoistym kuriozum jest jednak kryterium: projekt przyjazny środowisku. 2 pkt. można dostać za neutralność projektu na „stan wód i nabrzeży [?!] zbiorników wodnych lub polepsza ich stan zgodnie z wymogami Ramowej Dyrektywy Wodnej” czyli promowane są projekty zgodne z prawem, choć wszystkie projekty muszą być z nim zgodne. Kolejne 2 pkt. w ramach tego kryterium przyznaje się jeśli „projekt stanowi część zintegrowanego zagospodarowania dorzecza zbiornika wodnego (np. powiązany jest z działaniami dot. zagospodarowania terenów, takimi jak: przeznaczenie na cele rolnicze, zalesienie, zakaz budowy) oraz jest lub będzie włączony do planu zagospodarowania dorzecza, które mają być przygotowane do końca 2009 r.”. Zapis ten jest oczywiście nieaktualny oraz używa się w nim nazwy nie funkcjonujące w dokumentach oficjalnych – nie istnieje „plan zagospodarowania dorzecza” a plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza. Co więcej, należy zwrócić uwagę, że jest on kompletnie nie zrozumiały – nie wiadomo jakiego rodzaju projekty będzie promować i na czym ich „przyjazność środowisku” ma polegać. 2 pkt. można w tym kryterium ponownie (po kryterium: renaturyzacja cieków wodnych) otrzymać za przywracanie / odtwarzanie naturalnych terenów zalewowych, co ideologicznie należy ocenić pozytywnie, choć biorąc pod uwagę poprawność oceny – kryteria nie powinny być redundantne. Reasumując, wygląda na to, że dobór kryteriów jest przypadkowy a ich definiowaniem zajmowały się osoby do tego merytorycznie nieprzygotowane. Brak stosownej aktualizacji zastanawia w kontekście faktu, że ocenie według tych kryteriów powinny być zostać poddane, jak deklaruje uszczegółowienie, projekty przeciwpowodziowe uznane jako kluczowe (projektów takich nie wybierano w trybie konkursowym).

Priorytet V Wzmocnienie roli miast w rozwoju regionu

W dodatkowej ocenie formalnej przewidzianej dla wniosków działania 5.2. *Rewitalizacja miast* sprawdza się m.in. czy obszar zdegradowany przeznaczony do rewitalizacji, na którym zlokalizowany jest projekt został wyznaczony w lokalnym programie rewitalizacji w oparciu o 2 z określonych w Załączniku 6 Uszczegółowienia RPO WM kryteriów, wśród których jest „szczególnie wysoki stopień degradacji środowiska”. Szczegółowe kryteria merytoryczne w żaden sposób jednak, co dziwi, nie promują projektów w kontekście zrównoważonego rozwoju.

Priorytet VI Wykorzystanie walorów naturalnych i kulturowych do rozwoju turystyki i rekreacji

Priorytet zakłada, że projekty będą wykorzystywać walory naturalne regionu, ale kryteria oceny projektów proponowane w ramach działań nie promują w żaden sposób projektów przyjaznych środowisku czy zawierających przyjazne środowisku elementy np. ścieżki rowerowe, co należy ocenić negatywnie.

Priorytet VII Tworzenie i poprawa warunków dla rozwoju kapitału ludzkiego

Wśród szczegółowych kryteriów merytorycznych dla działań: 7.1. *Infrastruktura służąca ochronie zdrowia i życia* oraz 7.3. *Infrastruktura służąca pomocy społecznej* znajduje się efektywność energetyczna. Fakt ten należy odnotować, choć pozostaje niedosyt, bo nie promuje się projektów, w wyniku których nastąpi redukcja zużycia wody. Wśród kryteriów zadania 7.2. *Infrastruktura służąca edukacji* efektywności energetycznej nie ma, nie ma też żadnych innych kryteriów zapewniających, że projekty wyłonione w konkursach przyczyniają się do zrównoważonego rozwoju regionu.

Podsumowując:

(+) poprawny, choć nie optymalny, dobór szczegółowych kryteriów merytorycznych dla działań RPO WM, w których zidentyfikowano możliwość dofinansowania przedsięwzięć z zakresu ochrony przyrody, transportu

przyjaznego środowisku (kolejowy, miejski), efektywności energetycznej, odnawialnych źródeł energii, gospodarki ściekowej i gospodarki odpadami

(+) wśród kryteriów działania 2.1. *Przeciwdziałanie wykluczeniu informacyjnemu* w schemacie II promuje się budowę / rozbudowę inteligentnych systemów zarządzania budynkami użyteczności publicznej, ukierunkowaną m.in. na „zrównoważony rozwój środowiskowy, redukcję zużycia energii”, w tym za zarządzanie zużyciem energii lub/i wody

(+) szczegółowe kryteria merytoryczne dla 2 z 3 działań priorytetu VII: 7.1. *Infrastruktura służąca ochronie zdrowia i życia* oraz 7.3. *Infrastruktura służąca pomocy społecznej* uwzględniają efektywność energetyczną planowanych przedsięwzięć

(-) kryteria formalne, strategiczne, merytoryczne horyzontalne nie wychodzą naprzeciw zasadzie zrównoważonego rozwoju

(-) ocena projektów w ramach konkursów dla działania 3.1. *Infrastruktura drogowa* nie opiera się o żadne kryteria środowiskowe - nie promuje się przedsięwzięć kompleksowych, z towarzyszącą im infrastrukturą w zakresie ochrony środowiska (np. przejścia dla zwierząt, zieleń izolacyjna) i turystyki (np. ścieżki rowerowe)

(-) szczegółowe kryteria merytoryczne i dodatkowe kryteria formalne dla projektów dotyczących ochrony przeciwpowodziowej, zagrożeń środowiska i monitoringu jego stanu (działanie 4.4.) są nieprzemysłane, przypadkowe, niejednokrotnie zawierają sformułowania nieaktualne, co może prowadzić do akceptacji projektów szkodliwych środowiskowo

(-) w priorytecie V i VI w żadnym działaniu nie stosuje się kryteriów środowiskowych, promujących zrównoważone przedsięwzięcia lub przedsięwzięcia wpisujące się w zrównoważony rozwój województwa

(-) RPO WM nie traktuje kryteriów wyboru projektów jako narzędzia zapewniającego, że wsparcie EFRR przyczyni się do zrównoważonego rozwoju regionu

5. Projekty kluczowe a zrównoważony rozwój

Uszczegółowienie RPO WM⁵⁴ w Załączniku 4 przedstawia listę dużych i kluczowych projektów w ramach priorytetów. Na liście tej znajduje się aktualnie 81 projektów kluczowych, z czego 3 to tzw. projekty duże – na kwotę powyżej 50 mln euro – Interent dla Mazowsza (działanie 2.1.), zakup taboru kolejowego do obsługi połączeń regionalnych na linii Warszawskiej Kolei Dojazdowej (działanie 3.2.) oraz uruchomienie lotniska komunikacyjnego poprzez modernizację istniejącej infrastruktury oraz budowę nowej związanej z obsługą samolotów i pasażerów na terenie byłego lotniska wojskowego w Modlinie (działanie 3.3.). Na liście rezerwowej umieszczono 25 projektów.

Projekty kluczowe z listy podstawowe planuje się dofinansować środkami Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) w kwocie blisko 3,035 mld złotych, co stanowi ponad 39%⁵⁵ całkowitej alokacji dofinansowania wszystkich projektów w RPO WM. Poza trybem konkursowym zostanie dofinansowanych:

- **16 projektów w ramach Priorytetu I** (działanie 1.1. *Wzmocnienie sektora badawczo rozwojowego*, 1.3. *Kompleksowe przygotowanie terenów pod działalność gospodarczą*, 1.4. *Wzmocnienie instytucji otoczenia biznesu* i 1.7. *Promocja gospodarcza*) na łączną kwotę około **573 mln złotych**,
- **7 projektów w ramach Priorytetu II** (działanie 2.1. *Przeciwdziałanie wykluczeniu informacyjnemu* i 2.2. *Rozwój e-usług*) – około **441 mln złotych**,
- **19 projektów w ramach Priorytetu III** *Regionalny system transportowy* – około **1,35 mld złotych**,
- **14 projektów w ramach Priorytetu IV** (działanie 4.1. *Gospodarka wodno-ściekowa*, 4.2. *Ochrona*

⁵⁴ Załącznik Nr 1 do uchwały Nr 2647/218/12 Zarządu Województwa Mazowieckiego z dnia 18 grudnia 2012 roku

⁵⁵ do obliczeń przyjęto kurs euro 4,1436, którego używali autorzy Załącznika 4 Uszczegółowienia

powierzchni ziemi, 4.4. Ochrona przyrody, zagrożenia, systemy monitoringu) – około **217 mln złotych**,
- **5 projektów w ramach Priorytetu V** (działanie 5.1. *Rewitalizacja miast*) – około **88 mln złotych**,
- **12 projektów w ramach Priorytetu VI** *Wykorzystanie walorów naturalnych i kulturowych dla rozwoju turystyki i rekreacji* - około **171 mln złotych** oraz
- **8 w ramach Priorytetu VII** *Tworzenie i poprawa warunków dla rozwoju kapitału ludzkiego* – około **192 mln złotych**.

Wśród projektów kluczowych dominują projekty drogowe(14 szt.), na które RPO WM przeznaczają blisko 12% całkowitego wsparcia przewidzianego w ramach Programu (i 30% sumy przeznaczonej na projekty kluczowe z listy podstawowej). Wsparcie dla budowy lotniska regionalnego to kolejne 2% całkowitej alokacji Programu. Dla porównania, projekty kluczowe w ramach działania 3.2. *Regionalny transport publiczny* (4 szt.) to niecałe 4%. Wsparcie transportu publicznego to głównie zakup modernizacja taboru, na które idzie większość środków, i budowa parkingów strategicznych „Parkuj i jedź”).

Projekty kluczowe zaplanowane w ramach priorytetów IV to 6 z zakresu gospodarki wodno-ściekowej, 3 – gospodarki odpadami a 5 – w ramach działania 4.4. *Ochrona przyrody, zagrożenia, system monitoringu*. Należy jednak podkreślić, iż wśród tych ostatnich żaden nie ma na celu ochrony przyrody. Co więcej, niektóre z nich będą negatywnie oddziaływać na środowisko (ekosystemy wodne i od wód zależne) np. udrożnienie ujściowego odcinka rzeki Bug czy projekt o nazwie *Remont zapór bocznych jeziora zegrzyńskiego Kania-Popowo i Arciechów-Kuligów*, który zakłada budowę nowych odcinków wałów . Pozostałe to również projekty (wyjątkiem jest wsparcie systemu ratowniczo-gaśniczego województwa) deklarowane jako przeciwpowodziowe i polegają na przebudowie wałów przeciwpowodziowych. Alokacja przeznaczona na wsparcie projektów kluczowych w ramach Priorytetu IV to niecałe 3% całego wsparcia EFRR zaplanowanego w ramach Programu, przy czym na wsparcie gospodarki wodno-ściekowej przeznaczono 1,2% a na gospodarkę odpadami 0,9%.

Wśród projektów kluczowych pozostałych priorytetów nie można jednoznacznie zidentyfikować tych na rzecz ochrony środowiska, zachowania różnorodności biologicznej i zrównoważonego rozwoju. Dodatkowo, realizacja przedsięwzięć Priorytetu VI *Wykorzystanie walorów naturalnych i kulturowych dla rozwoju turystyki i rekreacji*, nieukierunkowanego w żaden sposób na ochronę walorów naturalnych a tylko na ich wykorzystanie, może doprowadzić do zwiększenia presji na środowisko.

Zrealizowanie przedsięwzięć z listy rezerwowej opiewa to dodatkowo około 864 mln złotych wsparcia (poza procedurą konkursową). Wielkość dofinansowania przez EFRR projektów z listy podstawowej i rezerwowej łącznie to połowa wszystkich środków tego funduszu do dyspozycji w Programie. Na liście rezerwowej dominują - po 5 (z 25) - projekty drogowe i kompleksowe przygotowanie pod działalność gospodarczą, wśród pozostałych znajdziemy 2 projekty dotyczące kanalizacji ściekowej i 1 – zintegrowanego monitoringu wód.

Podsumowując:

(+) wśród 81 projektów kluczowych znajduje się 6 z zakresu gospodarki wodno-ściekowej, 3 – gospodarki odpadami, przy czym kwota wsparcia tych projektów to 2,1% całkowitego dofinansowania ze środków EFRR przewidzianych w RPO WM

(-) wśród projektów kluczowych dominują projekty drogowe(14 szt.), na które RPO WM przeznaczają blisko 12% całkowitego wsparcia przewidzianego w ramach Programu (i 30% sumy przeznaczonej na projekty kluczowe z listy podstawowej); wsparcie dla budowy lotniska regionalnego to kolejne 2% całkowitej alokacji Programu; dla porównania, projekty kluczowe w ramach działania 3.2. *Regionalny transport publiczny* (4 szt.) to niecałe 4%, co dowodzi , iż rozwój zrównoważony województwa to jedynie deklaracje

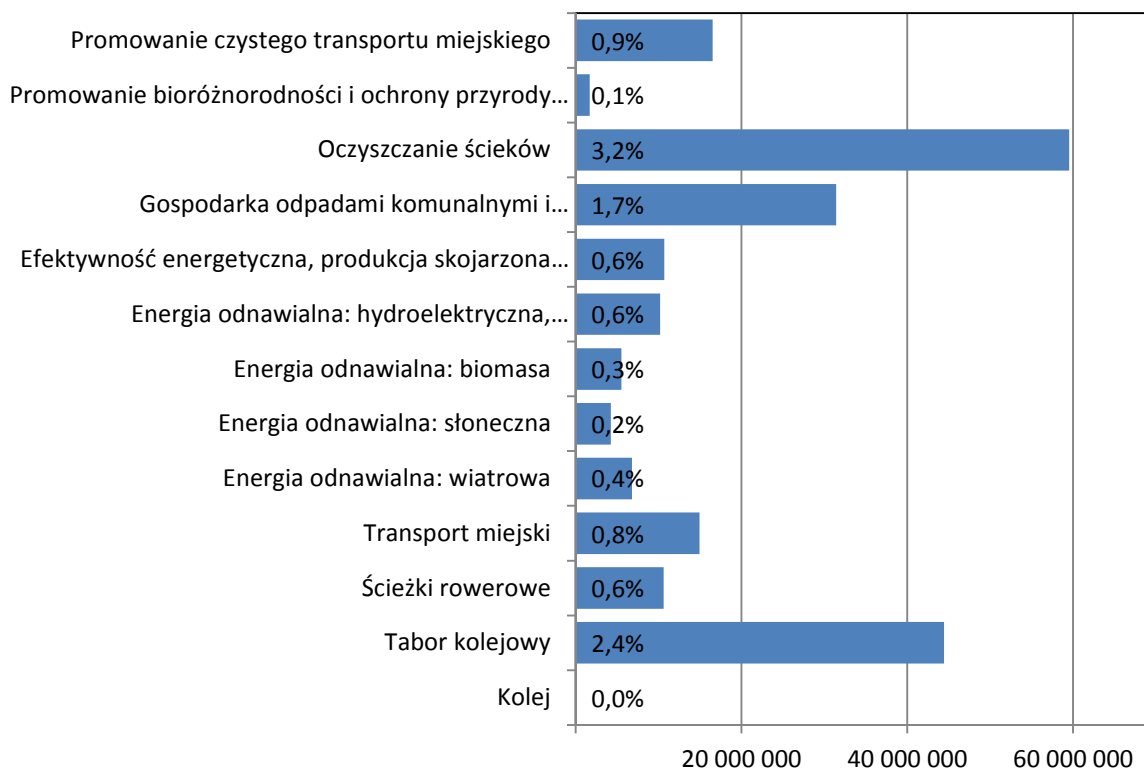
(-) zarezerwowanie środków na projekty kluczowe – w przypadku listy podstawowej na poziomie blisko 40% całkowitej kwoty wsparcia dostępnej w RPO WM, z uwzględnieniem listy rezerwowej na poziomie 50% - sprawia, że istotnie ograniczana jest dostępność środków w konkursach w ramach poszczególnych działań

6. Alokacje środków finansowych a zrównoważony rozwój

6.1 Zaprogramowane wsparcie finansowe obszarów: ochrony przyrody i edukacji ekologicznej, transportu przyjaznego środowisku (kolejowy, miejski, rowerowy), efektywności energetycznej, odnawialnych źródeł energii, gospodarki ściekowej i gospodarki odpadami w stosunku do całości środków dostępnych w RPO

W RPO WM w 2007 roku zaplanowano wydatki w kategoriach interwencji (kod: 16,18, 24, 25, 39-44, 46, 51, 52) określających wsparcie obszarów ochrony przyrody i edukacji ekologicznej, transportu przyjaznego środowisku (kolejowy, miejski, rowerowy), efektywności energetycznej, odnawialnych źródeł energii, gospodarki ściekowej i gospodarki odpadami na poziomie zobrazowanym poniżej (Ryc. 6.1a). Suma wsparcia pro środowiskowych przedsięwzięć tych kategoriach interwencji to blisko 217 mln euro, co stanowi 11,8% wszystkich dostępnych środków z EFRR w ramach Programu. Najwięcej środków zaplanowano na oczyszczanie ścieków (59,5 mln euro) i gospodarkę odpadami (31,4 mln euro), najmniej na promocję bioróżnorodności i ochrony przyrody (1,2 mln euro).

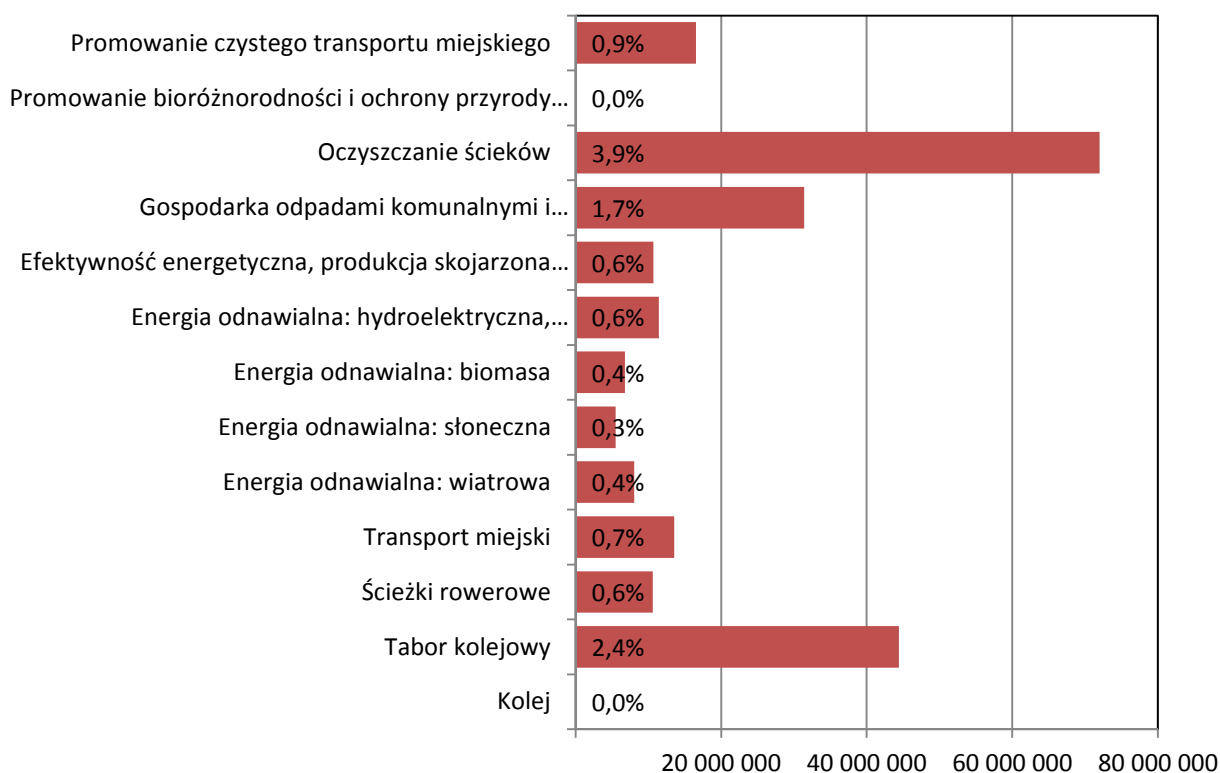
Ryc. 6.1a Zaprogramowane wsparcie finansowe (w euro) wybranych kategorii interwencji na tle (w %) całości środków dostępnych w RPO WM (dokument z roku 2007)

Po zmianie alokacji środków w roku 2011 całkowity udział przedsięwzięć, które na potrzeby niniejszej ekspertyzy są kwalifikowane jako pro-środowiskowe nieznacznie wzrósł – do 12,4%. Zwiększono wsparcie dla oczyszczania ścieków – do 72 mln euro oraz energii odnawialnej – o 5 mln euro. Zmniejszono alokację na transport miejski – z 14,9 do 13,5 mln euro. Jako niekorzystne należy uznać

wykreślenie z budżetu pozycji dotyczących promowania bioróżnorodności i ochrony przyrody (Ryc. 6.1b).

Ryc. 6.1b Zaprogramowane wsparcie finansowe w euro wybranych kategorii interwencji na tle (w %) całości środków dostępnych w RPO WM(dokument z roku 2011)

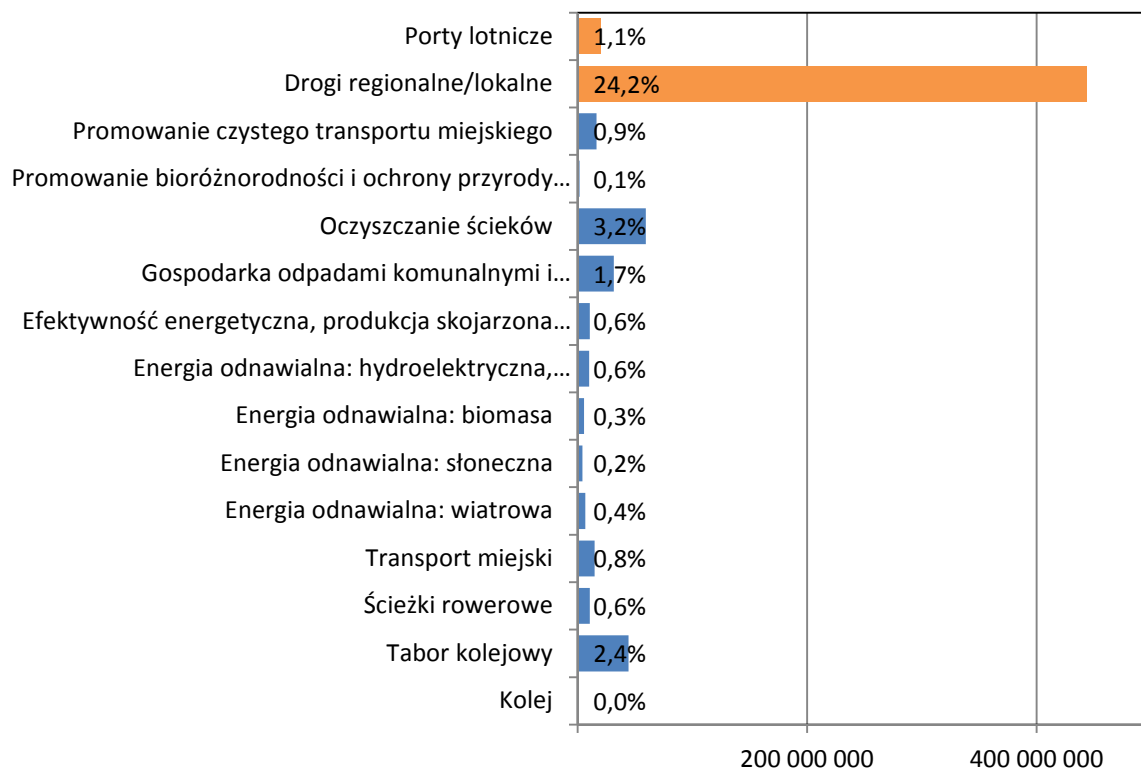

6.2 Zaprogramowane wsparcie finansowe obszarów: ochrony przyrody i edukacji ekologicznej, transportu przyjaznego środowiska (kolejowy, miejski), efektywności energetycznej, odnawialnych źródeł energii, gospodarki ściekowej i gospodarki odpadami na tle alokacji dla sektorów: transport drogowy i lotniczy

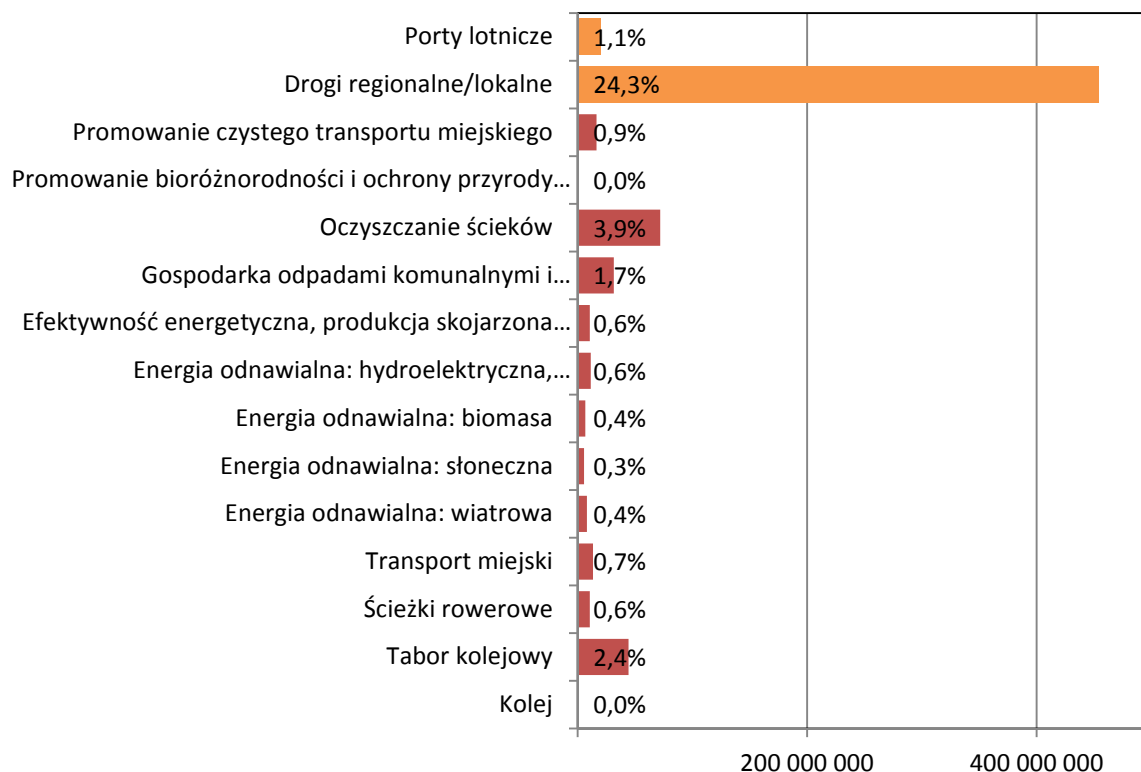
Kategoria interwencji (kod: 25) *Drogi regionalne i lokalne* zdecydowanie zdominowała budżet środków z EFRR dostępny w ramach RPO WM. W Programie w wersji z roku 2007 stanowiła ponad 24% dostępnych środków. Zmodyfikowany Program (wersja 2011) zakłada wzrost alokacji na przedsięwzięcia tej grupy o kolejne 10 mln euro – z 443, 8 na 453, 8 mln euro. Wysokość wsparcia transportu lotniczego stanowiąca 1,1% wszystkich środków dostępnych w ramach RPO WM to więcej niż przeznaczono na dofinansowanie projektach w obszarach np. efektywności energetycznej, transportu miejskiego czy promowania czystego transportu miejskiego (o promowaniu bioróżnorodności nie wspominając). Razem, zaplanowane wsparcie dla transportu drogowego i lotniczego przekroczyło 25% całkowitego wsparcia Programu (ponad połowa tych środków dostępna jest dla projektów kluczowych), a dla przyjaznego środowiska – nie przekroczyło 5%.

Dominację projektów z zakresu transportu „nieprzyjaznego” środowiska w Programie (23 - drogowy i 29 - lotniczy) najlepiej ilustruje zestawienie alokacji środków na te dwie pozycje w stosunku do sumy 13 kategorii projektów pro-środowiskowych: 16, 18, 24, 25, 39-44, 46, 51, 52 (Ryc. 6.2a i 6.2b).

Ryc. 6.2a Zaprogramowane wsparcie finansowe (w euro) wybranych kategorii interwencji na tle środków zaplanowanych na wsparcie transportu drogowego i lotniczego w stosunku do całości środków dostępnych w RPO WM(dokument z roku 2007)

Ryc. 6.2b Zaprogramowane wsparcie finansowe (w euro) wybranych kategorii interwencji na tle środków zaplanowanych na wsparcie transportu drogowego i lotniczego w stosunku do całości środków dostępnych w RPO WM(dokument z roku 2011)

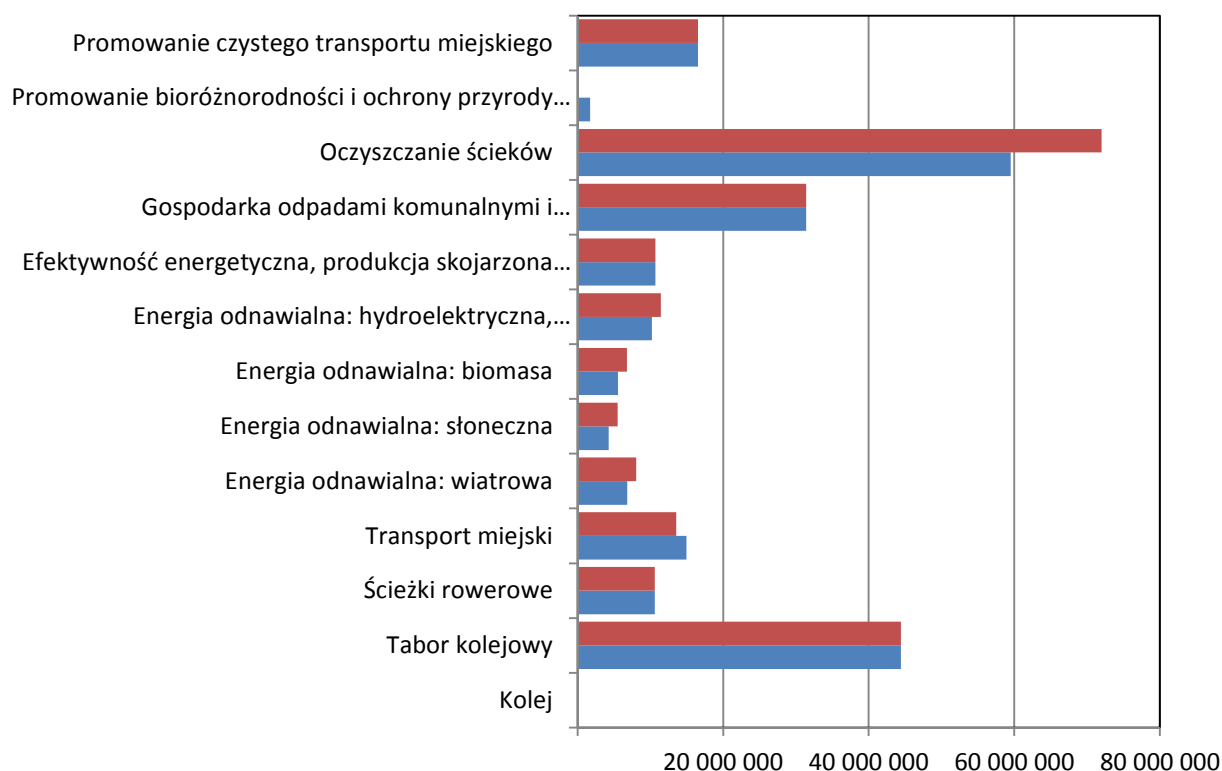
6.3 Zmiany alokacji dla obszarów: ochrony przyrody i edukacji ekologicznej, transportu przyjaznego środowisku (kolejowy, miejski, rowerowy), efektywności energetycznej, odnawialnych źródeł energii, gospodarki ściekowej i gospodarki odpadami

Wprawdzie w trakcie realizacji RPO i dokonywanych zmian alokacji w okresie 2007 – 2011 całkowite wsparcie dla obszarów pro-środowiskowych będących przedmiotem niniejszej analizy (według wybranych kategorii interwencji) zwiększyło się nieco (z 11,8 do 12,4% całkowitego wsparcia EFRR), to zmiany następujące zmiany należy uznać za niekorzystne (Ryc. 6.3):

- zlikwidowanie wsparcia w kategorii interwencji dotyczącej promowania bioróżnorodności i ochrony przyrody,
- zmniejszenie wsparcia w kategorii dotyczącej transportu miejskiego.

Za korzystne uznać należy znaczący wzrost dofinansowania przedsięwzięć z zakresu oczyszczania ścieków oraz wzrost wsparcia dla OZE (w każdej z 4 stosownych kategorii interwencji).

Ryc. 6.3 Zmiany w alokacjach (w euro) dla wybranych kategorii interwencji pomiędzy wersjami RPO z 2007 a 2011 roku (2007 – kolor niebieski, 2011 – kolor czerwony)

6.4 Wskaźniki wdrażania RPO a zrównoważony rozwój

Wskaźniki realizacji celu RPO WM, jak napisano wcześniej, nie mają nic wspólnego z monitorowaniem zrównoważonego rozwoju czy poprawy stanu środowiska. Koncentrują się jedynie na zmianie PKB, zmniejszaniu stopy bezrobocia, liczbie utworzonych miejsc pracy (brutto i netto), zwiększaniu wartości dodanej brutto wg sektorów ekonomicznych i zwiększaniu dochodów sektora gospodarstw domowych.

Nieco lepiej jest ze wskaźnikami na poziomie priorytetów, a właściwie działań, choć nie można mówić o monitorowaniu „zrównoważoności” Programu. W tabeli poniżej zestawiono wskaźniki produktu i rezultatu dla działań priorytetów III, IV, V i I) mierzące wsparcie transportu przyjaznego środowisku,

efektywności energetycznej, odnawialnych źródeł energii, gospodarki ściekowej, gospodarke odpadami oraz innych zidentyfikowanych w toku analizy działań pro środowiskowych lub o potencjale, by nimi być.

Porównanie wersji dokumentów RPO WM z roku 2007 i 2011 zwraca uwagę na dość znaczne zmiany w zakładanych wartościach, planowanych do osiągnięcia w roku docelowym 2013. Podobnie jest z wartościami docelowymi wskaźników produktu i rezultatu monitorujących wdrażanie poszczególnych priorytetów i działań. W niektórych przypadkach zmiany te są dość drastyczne (patrz tabela poniżej).

Uszczegółowienie RPO WM⁵⁶ w części dotyczącej wskaźników produktu i rezultatu jest raczej spójne z RPO WM w wersji z 2011 roku w zakresie dotyczącym poszczególnych działań. Załącznik nr 3 do Uszczegółowienia stanowi jednak również tabela „wskaźników produktu i rezultatu na poziomie projektu”. Wskaźników tych jest znacznie więcej niż przypisanych poszczególnym działaniom, poniższe zestawienie mogłoby więc być w pewnym zakresie uzupełnione. Wśród: „nowych”, zorientowanych na środowisko, wymienić można m.in. długość wybudowanych ścieżek rowerowych, długość zmodernizowanych ścieżek rowerowych, liczba wybudowanych obiektów infrastruktury ochrony środowiska, liczba zmodernizowanych obiektów infrastruktury ochrony środowiska, ilość oczyszczonych ścieków, liczba nowowybudowanych kompostowni, liczba zmodernizowanych kompostowni, przepustowość wybudowanej sortowni odpadów komunalnych, ilość odpadów poddawanych recyklingowi, liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii elektrycznej (przy wykorzystaniu energii promieniowania słonecznego; z biomasy i biogazu), liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii cieplnej (przy wykorzystaniu energii promieniowania słonecznego; z biomasy i biogazu), łączna powierzchnia obszarów, na których przywrócono lub zapewniono ochronę właściwego stanu ekosystemów, liczba opracowanych planów ochrony. Trudno znaleźć powód, dla którego zestawy wskaźników na poziomie projektów i działań tak bardzo się różnią. Część z wymienionych powyżej byłaby lepsza do monitorowania skutków środowiskowych wdrażania poszczególnych działań Programu niż wskaźniki stosowane aktualnie. Niezależnie od tego, należy stwierdzić, że zamieszczenie wokół wskaźników wdrażania RPO WM nie ułatwia monitorowania efektów wsparcia EFRR, także w kontekście zrównoważonego rozwoju województwa.

Podsumowując:

(+) skutki zmian alokacji w okresie 2007 – 2011: całkowite wsparcie dla obszarów pro środowiskowych będących przedmiotem niniejszej analizy zwiększyło się z 11,8 do 12,4% całkowitego wsparcia EFRR przewidzianego w Programie; znaczący wzrost dofinansowania projektów z zakresu oczyszczania ścieków; wzrost wsparcia dla OZE

(+/-) zaproponowane w Uszczegółowieniu RPO WM wskaźniki produktu i rezultatu na poziomie projektów mają potencjał, by monitorować wdrażanie wsparcia EFRR w kontekście zrównoważonego rozwoju poszczególnych; niestety na poziomie wdrażania priorytetów i działań nie używa się ich (dodatkowo wskaźniki używane na tym poziomie w okresie 2007-2011 niejednokrotnie zostały zmienione na mniej ambitne)

(-) wsparcie dla przedsięwzięć z zakresu budowy i modernizacji dróg lokalnych i regionalne zdecydowanie zdominowało budżet środków z EFRR dostępny w ramach RPO WM (około ¼ całości)

(-) wysokość wsparcia transportu lotniczego stanowiąca 1,1% wszystkich środków dostępnych w ramach RPO WM to więcej niż przeznaczono na dofinansowanie projektach w obszarach np. efektywności energetycznej, transportu miejskiego czy promowania czystego transportu miejskiego (o promowaniu bioróżnorodności i ochronie przyrody nie wspominając)

⁵⁶ Załącznik Nr 1 do uchwały Nr 2647/218/12 Zarządu Województwa Mazowieckiego z dnia 18 grudnia 2012 roku

(-) skutki zmiany alokacji w okresie 2007-2011: likwidacja alokacji w kategorii interwencji dotyczącej promowania bioróżnorodności i ochrony, zmniejszenie wsparcia dedykowanego transportowi miejskiemu

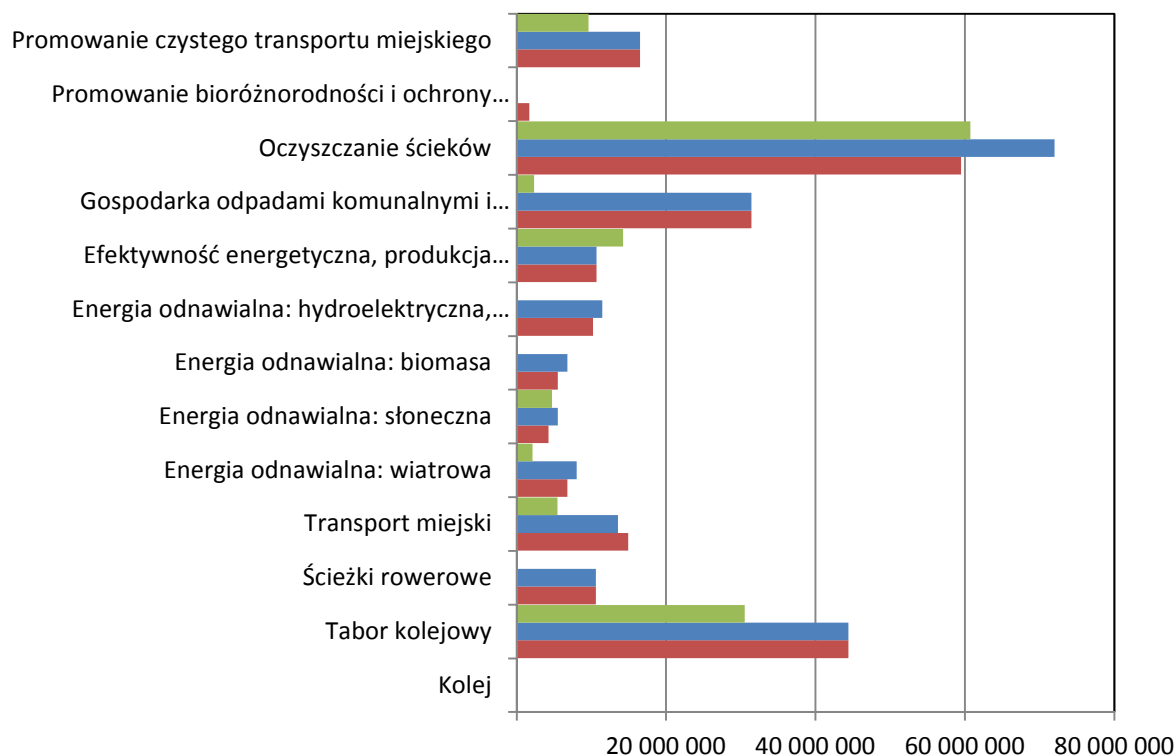
(-) wskaźniki realizacji celu RPO WM nie mają nic wspólnego z monitorowaniem zrównoważonego rozwoju czy poprawy stanu środowiska. Koncentrują się jedynie na zmianie PKB, zmniejszaniu stopy bezrobocia, liczbie utworzonych miejsc pracy (brutto i netto), zwiększaniu wartości dodanej brutto wg sektorów ekonomicznych i zwiększaniu dochodów sektora gospodarstw domowych

wskaźnik produktu / rezultatu	zakładana wartość w roku docelowym 2013 (RPO 2007)	zakładana wartość w roku docelowym 2013 (RPO 2011)	Zakładana wartość w roku docelowym 2015 (RPO 2011)	priorytet / działanie
liczba projektów z zakresu transportu publicznego	4	4	4	III / 3.2.
liczba zakupionych/ zmodernizowanych jednostek taboru kolejowego	20	150	175	III / 3.2.
pojemność zakupionego/ zmodernizowanego taboru kolejowego (osoby)	9600	65000	82000	III / 3.2.
liczba nowopowstałych miejsc postojowych typu „Parkuj i Jedź”	1800	1400	1800	III / 3.2.
przyrost liczby ludności korzystającej z regionalnego transportu publicznego wspartego w ramach Programu (osoby)	50000	40000	50000	III / 3.2.
liczba osób korzystających z obiektów „Parkuj i Jedź”	-	750000	900000	III / 3.2.
liczba projektów z zakresu gospodarki odpadami	60	8	10	IV / 4.2.
liczba projektów mająca na celu poprawę jakości powietrza	70	50	70	IV / 4.3.
liczba projektów z zakresu gospodarki wodno-ściekowej	-	35	50	IV / 4.1.
liczba projektów z zakresu energii odnawialnej	200	30	40	IV / 4.3.
liczba projektów zakresu prewencji zagrożeń	40	30	40	IV / 4.4.
liczba projektów dotyczących wsparcia zarządzania ochroną środowiska	10	6	10	IV / 4.4.
moc zainstalowanej energii ze źródeł odnawialnych (MW)	80	60	80	IV / 4.3.
powierzchnia terenów zrekultywowanych w wyniku realizacji projektów (ha)	100	15	20	IV / 4.2.
powierzchnia terenów objętych systemami zarządzania środowiskiem (ha)	40	30	40	IV / 4.4.
liczba osób przyłączonych do sieci kanalizacyjnej w wyniku realizacji projektów	40000	30000	40000	IV / 4.1.
liczba osób zabezpieczonych przed powodzią w wyniku realizacji projektów	10000	8000	10000	IV / 4.4.
liczba ludności objętej ochroną przeciwpożarową i innymi środkami ochrony (osoby)	10000	8000	10000	IV / 4.4.
liczba osób objętych selektywną zbiórką odpadów	10000	25000	30000	IV / 4.2.
zmiana emisji głównych zanieczyszczeń powietrza:SO ₂ , NO, pyły,CO ₂ (tony/rok)	-	40000	50000	IV / 4.3.
ilość zaoszczędzonej energii w wyniku realizacji projektów(GJ/rok)	-	180000	2400000	IV / 4.3.
ilość zaoszczędzonej energii wyniku realizacji projektów termo modernizacyjnych (MWh)	280	-	-	
liczba zakupionych jednostek taboru komunikacji miejskiej	30	20	30	V / 5.1.
pojemność zakupionego taboru komunikacji miejskiej (osoby)	3000	2000	3000	V / 5.1.
liczba projektów zapewniających zrównoważony rozwój oraz poprawiających atrakcyjność miast	90	65	90	V / 5.2.
powierzchnia obszarów poddanych rewitalizacji (ha)	150	10	15	V / 5.2.
liczba osób korzystających z transportu miejskiego (osoby/rok)	5000	3500	5000	V / 5.1.
liczba projektów ograniczających negatywne oddziaływanie na środowisko w MŚP (szt.)	200	70	100	I / 1.8.
zmiana emisji głównych zanieczyszczeń powietrza: SO ₂ , NO, pyłów, CO ₂ (tony/rok)	-	10	14	I / 1.8.

7. Stan wdrażania, ocena barier i rzeczywistej dostępności wsparcia dla obszarów: ochrony przyrody i edukacji ekologicznej, transportu przyjaznego środowisku (kolejowy, miejski), efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii oraz działań wspierających zrównoważony rozwój

Oceny zaawansowania realizacji RPO dokonano w oparciu o sprawozdanie roczne za rok 2011⁵⁷ wraz z załącznikami. Zaawansowanie wdrażania RPO WM na koniec roku 2011 było bardzo różne w różnych osiach, działaniach i kategoriach interwencji. Postępu we wdrażaniu nie odnotowano w projektach wykorzystujących energię wody czy biomasę, także w kategorii dedykowanej ścieżkom rowerowym. Niepokoić może wolne tempo wydatkowania środków EFRR w zakresie gospodarki odpadami. Dobre tempo wydatkowania środków na oczyszczanie ścieków uzasadnia decyzję o zmianie alokacji odzwierciedloną w RPO WM w wersji z roku 2011. Należy żałować, że podobnej decyzji nie podjęto w sprawie zwiększenia alokacji na efektywność energetyczną, w odpowiadającej jej kategorii interwencji wydatkowanie przekroczyło założenia.

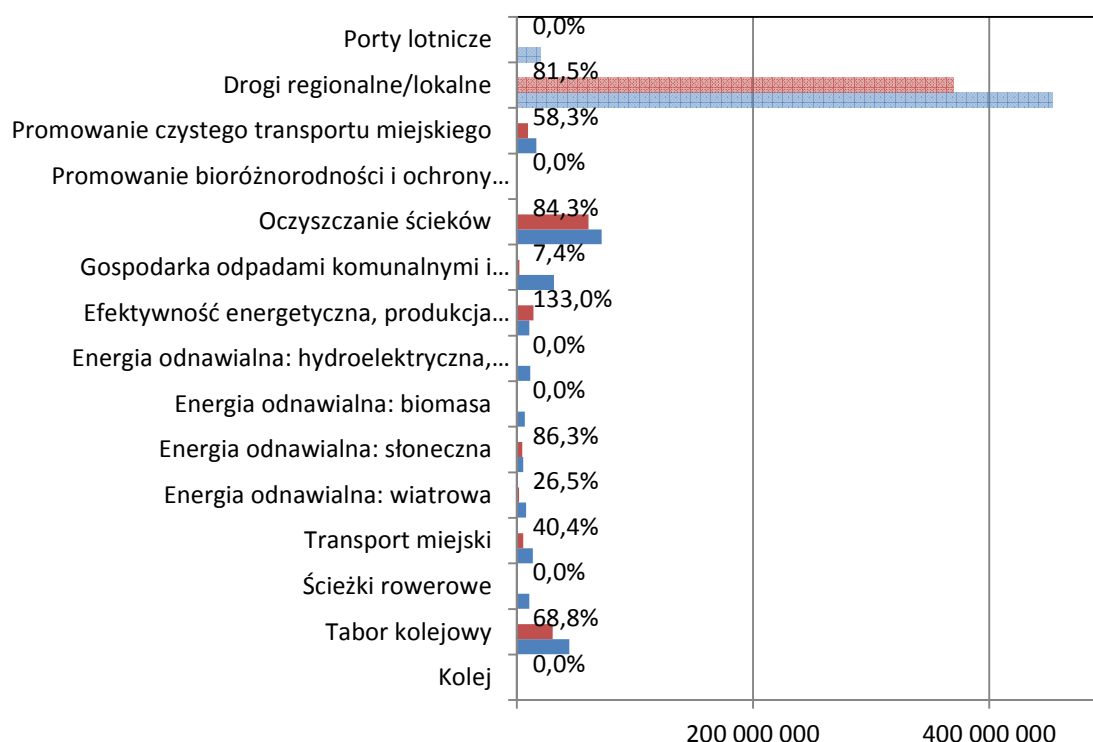
Ryc. 7a Stan wdrażania (w euro) w wybranych kategoriach interwencji (sprawozdanie 2011 versus założenia RPO 2007 & RPO 2011); RPO 2007 – kolor czerwony, RPO 2011 – kolor niebieski, sprawozdanie 2011 – kolor zielony

Porównanie zmian w alokacjach oraz wykonanie budżetu (Ryc. 7b) w kategoriach interwencji, które możemy uznać za wspierające zrównoważony rozwój z tymi, które dotyczą transportu drogowego i lotniczego dowodzi, że ilość projektów kluczowych nie gwarantuje dobrego tempa wydatkowania w danej kategorii interwencji. Tempo wdrażania Programu w zakresie oczyszczania ścieków jest większe niż w kategorii drogi regionalne / lokalne (tu, co należy podkreślić przeważają projekty modernizacyjne). Szkoda więc, że alokacje na „zielone” kategorie interwencji nie są większe, zwłaszcza tam, gdzie tempo wdrażania jest spore lub większe niż zakładano. Mogłoby to pomóc w zrównoważonym rozwoju województwa przy wsparciu EFRR.

⁵⁷ Sprawozdanie roczne z realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007-2013 w 2011 r.

Ryc. 7b Stan wdrażania w wybranych kategoriach interwencji na tle środków wydatkowanych na wsparcie transportu drogowego i lotniczego (sprawozdanie 2011 versus założenia RPO 2011)

Informację powyższą należy również brać przez pryzmat systemu organizacji wdrażania RPO WM. Projekty w ramach działania 3.2. *Regionalny transport publiczny* przewidziane są do realizacji jedynie w trybie indywidualnym (projekty kluczowe). Niezależnie od tego postęp finansowy odnotowany w Sprawozdaniu (2011) w ramach działania 3.2. wyglądał następująco: podpisane umowy o dofinansowanie – 53,97% całkowitej alokacji na działanie, wnioski o płatność – 45,42 %. Według Sprawozdania podpisano wnioski o dofinansowanie dla 3 projektów z założonych 4, nie zakupiono ani nie zmodernizowano żadnej jednostki taboru kolejowego (szacowana realizacja na podstawie obecnie podpisanych umów – 161 szt, wartość docelowa na 2015 r. - 175 szt.), aktualna pojemność tego taboru wynosi więc 0 osób (szacowana realizacja na podstawie umów – 27 900 osób; wartość docelowa zapisana - 82 000 osób). Nie powstało żadne miejsce postojowych typu „Parkuj i Jedź” – 0 szt. (szacowana realizacja – 2 626 szt., wartość docelowa - 1 800 szt.).

W ramach działania 4.1. *Gospodarka wodno-ściekowa* do końca roku 2011 podpisano 34 umowy o dofinansowanie (dodatkowo: 1 zaakceptowany wniosek o dofinansowanie). Nowych konkursów nie ogłoszono. Uwzględniając to, że większość projektów w ramach działania jest w trakcie realizacji, należy stwierdzić na podstawie podpisanych umów, że wartość wskaźnika rezultatu *Liczba osób przyłączonych do sieci kanalizacyjnej w wyniku realizacji projektów* zostanie osiągnięta, a przypadku wskaźnika *Liczba osób przyłączonych do sieci wodociągowej w wyniku realizacji projektów* zostanie przekroczona. Natomiast wartość docelowa wskaźnika produktu *Liczba projektów w zakresie gospodarki wodno-ściekowej* z powodu wzrostu wartości projektów nie zostanie osiągnięta na zakładanym poziomie. Wynika to z faktu, Zarząd Województwa Mazowieckiego preferował duże projekty „w celu zmaksymalizowania korzyści i jest to widoczne we wskaźnikach rezultatu”.

Niski poziom kontraktacji w ramach działania 4.2. *Ochrona powierzchni ziemi* według Sprawozdania wynika z faktu, iż w przedmiotowym działaniu realizowane są jeszcze 3 projekty kluczowe „wyczerpujące” 47,03% alokacji przeznaczonej na działanie. Dwa z nich zostały odrzucone na ocenie formalnej w pierwszej połowie 2011 roku, a ponowne złożenie wniosków o dofinansowanie nastąpiło w listopadzie 2011. W połowie tego samego roku złożono wniosek na trzeci z nich. Na

podstawie podpisanych umów projektów wyłonionych w konkursach można stwierdzić, iż wskaźniki produktu i rezultatu osiągnięto na koniec 2011 roku na poziomie około 30%, przy czym należy podkreślić iż wielkość docelowa wskaźnika powierzchni zrekultywowanych terenów ustalono na mało ambitnym poziomie (20 ha). Wolny proces podpisywania umów w działaniu związany był z trybem przeprowadzonego konkursu. Tryb konkursu z preselekcją uzależnia moment podpisania umowy od przedłożenia załączników do wniosków. Termin ten jest określany przez beneficjenta. Preselekcja pozwala na przygotowywanie czasochłonnej i kosztochłonnej dokumentacji inwestycji dopiero po wstępnym wyborze projektów do realizacji, ale z drugiej strony znaczenie opóźnia moment podpisania umowy.

W ramach działania 4.3. do końca roku 2011 ogłoszono 2 konkursy dotyczące termomodernizacji oraz odnawialnych źródeł energii. We wrześniu 2012 roku, w bazie beneficjentów RPO WM znalazły się 34 projekty, z czego 18 dotyczyło termomodernizacji, 4 – OZE i Kogeneracji, 7 – energii słonecznej, 3 – wiatrowej (ale w sumie na jedynie 8 MW). We wrześniu 2012 roku prowadzono nabór wniosków o udzielenie wsparcia finansowego, w formie preferencyjnej pożyczki na realizację Projektów Miejskich na terenie woj. mazowieckiego. Na realizację Inicjatywy JESSICA Zarząd Województwa Mazowieckiego przeznaczył kwotę ok. 155 mln zł w ramach trzech działań RPO WM, w tym na działanie 4.3. – 66 mln złotych.

We wrześniu 2012 roku, w bazie beneficjentów RPO WM znalazło się 16 projektów przypisanych działaniu 4.4. *Ochrona przyrody, zagrożenia, systemy monitoringu*, z czego wszystkie dotyczyły grupy projektów, jak określa się to w merytorycznych kryteriach szczegółowych, ochrony przeciwpowodziowej, zagrożeń środowiska i monitoringu jego stanu. 15 z nich to zakup sprzętu ratownictwa ekologiczno-chemicznego lub/i gaśniczego, a jeden to budowa zbiornika retencyjnego Niewiadoma⁵⁸, który ze względu na swoją całkowitą pojemność (nieco ponad 1 mln m³), położenie (zbiornik nizinny) i rodzaj (zbiornik zaporowy, ale nie suchy) nie może mieć znaczenia przeciwpowodziowego, co więcej jest sprzeczny w wymogami Ramowej Dyrektywy Wodnej. Brak wsparcia dla projektów z zakresu ochrony przyrody w ramach tego działania i całego RPO WM i jego możliwe przyczyny oraz losy kategorii interwencji 51 omówiono w poniższej ramce.

Ramka 1. Analiza wdrażania kategorii interwencji 51 Promowanie bioróżnorodności i ochrony przyrody (w tym NATURA 2000)

Pierwsza obowiązująca wersja Uszczegółowienia RPO WM została przyjęta uchwałą Nr 1282/147/08 z dnia 24 czerwca 2008 roku. Kategoria interwencji 51 została w tym dokumencie przypisana działaniu 4.4. *Ochrona przyrody, zagrożenia, systemy monitoringu*, obok kategorii 48, 53, 54 (priorytet IV).

W miejscu opisującym przykładowe projekty w ramach działania w zakresie ochrony przyrody napisano: „Pomoc MSP w promocji trwałych systemów produkcji, inne działania na rzecz ochrony środowiska i zapobiegania ryzyku⁵⁹: przywracanie właściwego stanu siedlisk przyrodniczych (ekosystemów) i ostoi gatunków na obszarach chronionych z zachowaniem zagrożonych wyginieciem gatunków oraz różnorodności genetycznej; udrażnianie, kształtowanie, odtwarzanie korytarzy ekologicznych (leśnych, rzecznych i innych) umożliwiających przemieszczanie się zwierząt i funkcjonowanie populacji; zahamowanie strat różnorodności biologicznej na wszystkich poziomach jej organizacji.”

Wśród beneficjentów działania nie wymieniono, zarówno w tej wersji jak i późniejszej, ani organizacji pozarządowych ani instytucji odpowiedzialnych za ochronę przyrody na poziomie regionu tj. regionalnej dyrekcji ochrony środowiska (wymienia się parki narodowe i krajobrazowe).

⁵⁸ projekt obejmuje również zakup lekkiego samochodu ratownictwa wodnego oraz pontonu RIB z silnikiem i lawetą

⁵⁹ w kolejnych uszczegółowieniach błąd ten zmieniono i tak w wersji z grudnia 2012 mamy tylko „inne działania na rzecz ochrony środowiska i zapobiegania ryzyku

Maksymalna wartość projektów w zakresie ochrony przyrody, niezmienna w kolejnych uszczegółowieniach, określono dla projektów z zakresu zachowania różnorodności gatunkowej lub z zakresu ochrony siedlisk to 400 tys. zł. Projekty budowy przejść dla zwierząt i likwidacji barier nie mogły przekroczyć wartości 2 mln zł.

W ramach działania 4.4. *Ochrona przyrody, zagrożenia, systemy monitoringu* ogłoszono, na wszystkie rodzaje projektów, jeden konkurs otwarty bez preselekcji. Konkurs został ogłoszony w roku 16 czerwca 2009 roku i zamknięty po niespełnieniu trzech miesięcy 8 września, a ostatecznie rozstrzygnięty w roku 2012.

W sprawozdaniu rocznym za rok 2011 w informacji dotyczących zmian alokacji odnotowano „w związku ze stwierdzonym brakiem zainteresowania wnioskodawców realizacją projektów z zakresu (...)”⁶⁰ promowania bioróżnorodności i ochrony przyrody (brak kontraktacji w tym zakresie), przesunięto środki z kategorii interwencji (...) 51 do pozostałych dwóch kategorii wspieranych w ramach Działania 4.4 *Ochrona przyrody, zagrożenia, systemy monitoringu*: 53 *Zapobieganie zagrożeniom* i 54 *Inne działania na rzecz ochrony środowiska i zapobiegania zagrożeniom*, bez zmiany alokacji na to działanie”⁶¹. W dostępnych dokumentach RPO WM próżno szukać informacji jakie kroki poczyniono, by „zainteresowanych znaleźć” (kampania informacyjna, szkolenia dla beneficjentów, analiza barier / kryteriów wyboru projektów / prawidłowości doboru beneficjentów)⁶². Z brakiem wsparcia w kategorii 51 RPO WM rozstaje się bez wysiłku, żalu czy refleksji. Diagnoza całej tej sytuacji wydaje się prosta: brak rozpoznania potrzeb w zakresie ochrony przyrody województwa (głównie beneficjenci) i jasnej wizji wsparcia dla tych działań.

Podsumowując:

(+) dobre tempo - większe niż w kategorii drogi regionalne / lokalne - wydatkowania środków na oczyszczanie ścieków uzasadnia decyzję o zmianie alokacji odzwierciedloną w RPO WM w wersji z roku 2011

(+/-) wsparcie przedsięwzięć z zakresu efektywności energetycznej przekroczyło zakładaną alokację, nie wpłynęło to jednak na decyzję o jej podniesieniu

(-) postępu we wdrażaniu nie odnotowano w projektach wykorzystujących energię wody czy biomasę, także w kategorii dedykowanej ścieżkom rowerowym.

(-) tempo wydatkowania środków EFRR w zakresie gospodarki odpadami, wobec wyzwań środowiskowych w tym zakresie, jest niepokojące

(-) ilość projektów kluczowych w RPO WM nie gwarantuje dobrego tempa wydatkowania w danej kategorii interwencji

(-) system organizacji wdrażania RPO WM upośledzony poprzez konieczność zapewnienia blisko połowy środków EFRR dedykowanych rozwojowi województwa mazowieckiego na projekty kluczowe (w znaczącej części źle przygotowane) powoduje, że w wielu działaniach konkursów nie ogłasza się; wszystko to zaś przekłada się na wdrażanie Programu, wskaźniki produktu i rezultatu

⁶⁰ zmiana alokacji (również do 0) dotyczyła także projektów z zakresu budowy zintegrowanego systemu zapobiegania i kontroli zanieczyszczeń (kategorii interwencji 48)

⁶¹ RPO WM w wersji z grudnia 2011 roku nadal mówi o „projektach w zakresie zachowania i ochrony istniejących zasobów dziedzictwa naturalnego na terenach parków narodowych, obszarów 4.4., choć już kategoria interwencji 51 powiązana z tym działaniem nie jest”⁶¹. RPO WM zakłada też, że alokacja na tę kategorię interwencji zostanie zmniejszona do 0; Uszczegółowienie z grudnia 2012 również zawiera informacje o możliwych projektach z zakresu ochrony przyrody, maksymalnych progach dla nich czy szczegółowych kryteriach merytorycznych

⁶² W podsumowaniu części dotyczącej polityki ochrony środowiska RPO WM informuje, że w strukturze Instytucji Zarządzającej RPO WM „utworzone zostanie stanowisko do monitorowania i zbierania informacji w zakresie wdrażania wymiaru środowiskowego” oraz że osoba na tym stanowisku odpowiedzialna będzie za udzielanie porad, wskazówek w zakresie „praktycznej implementacji działań środowiskowych na wszystkich poziomach realizacji RPO WM”. Najwyraźniej stanowisko to w tym przypadku nie zdało egzaminu.

8. Podsumowanie i wnioski do programowania na lata 2014-2020

Podsumowanie:

- 1) Choć założeniem RPO WM jest „działanie na zasadzie zrównoważonego rozwoju” to z pewnością architektura Programu i kolejne wersje szczegółowych opisów priorytetów Programu tego założenia nie odzwierciedlają. Dofinansowanie przedsięwzięć infrastrukturalnych służących ochronie środowiska nie sprawia, że RPO WM staje się zrównoważone.
- 2) RPO WM nie analizuje sytuacji społeczno-gospodarczej województwa w kontekście zrównoważonego rozwoju czy uwarunkowań środowiskowych. Analiza ta, która powinna być diagnozą i punktem wyjścia przy formułowaniu priorytetów i działań, kryteriów wyboru, wskaźników wdrażania, nie dostrzega też globalnych wyzwań środowiskowych – zmian klimatu i utraty różnorodności biologicznej. Pomija się skutki środowiskowe trendów rozwojowych województwa. Również związek pomiędzy jakością życia społeczeństwa a jakością środowiska nie został dostrzeżony.
- 3) Kryteria formalne, strategiczne, merytoryczne horyzontalne oceny projektów zdają się w ogóle nie wychodzić naprzeciw zasadzie zrównoważonego rozwoju. Na etapie oceny formalnej bada się jedynie zgodność dokumentacji środowiskowej z obowiązującymi przepisami krajowymi i unijnymi w zakresie ochrony środowiska, co w żaden sposób nie sprawi, że dzięki środkom RPO WM województwo mazowieckie będzie rozwijać się w sposób zrównoważony. Przełomowych zmian w sposobie rozwoju województwa nie przyniesie też kompletowanie oświadczeń od beneficjentów, że podejmą/podjęli kroki/działania zapewniające oszczędność energii w projektach związanych z infrastrukturą. Ocena strategiczna, i kryteria w niej użyte, nie wyeliminuje dofinansowania przedsięwzięć stojących w sprzeczności ze zrównoważonym rozwojem województwa choćby dlatego, że województwo nie ma spójnej wizji takiego rozwoju. Dlatego badanie zgodności zamierzeń wnioskodawców z kierunkami rozwoju województwa ujętymi w *Strategii Rozwoju Województwa* i „wojewódzkich dokumentach sektorowych”, w tym w Planie Zagospodarowania Przestrzennego nie jest wystarczającym narzędziem wdrażania zasady zrównoważonego rozwoju. Ocena merytoryczna na poziomie kryteriów horyzontalnych nie nawiązuje również do zrównoważonego rozwoju, próżno szukać kryteriów ukierunkowanych na zmniejszanie śladu ekologicznego wdrażania RPO WM. Kryteria wykonalności ze względu na swój charakter również nic w tym względzie nie wnoszą, a kryterium bieżących potrzeb wygląda na stworzone do „ręcznego sterowania” wynikami konkursów.
- 4) Merytoryczne kryteria szczegółowe często, zwłaszcza w obszarach będących przedmiotem analizy, abstrahują od celów działania i wskaźników jego wdrażania. Nie promują wcale albo promują zbyt słabo projekty przyjazne środowisku lub pro środowiskowe rozwiązania w ramach przedsięwzięć.
- 5) Lista projektów kluczowych RPO WM, na której znajduje się 81 projektów⁶³, „blokująca” 39% całkowitej alokacji Programu⁶⁴, wpływa negatywnie na tempo wdrażania środków EFRR (i może zagrozić ich pełnemu wykorzystaniu). Na liście umieszczane są projekty nieprzygotowane, które nie przeszły żadnego etapu oceny (nawet formalnej), a ze względu na konieczność zabezpieczenia wsparcia na ich realizację konkursów w ramach działań nie ogłasza się. Lista projektów kluczowych w swym kształcie⁶⁵ i kwotach zaplanowanych na realizację poszczególnych grup projektów nie ma też związku ze zrównoważonym rozwojem województwa. (1/3 alokacji zarezerwowanej dla projektów kluczowych to projekty drogowe).

⁶³ +25 na liście rezerwowej

⁶⁴ 50% - przy uwzględnieniu projektów z listy rezerwowej

⁶⁵ dodatkowo, dla niektórych projektów trudno znaleźć uzasadnienie umieszczenia ich pośród kluczowych

6) Zaawansowanie wdrażania RPO WM na koniec roku 2011 było bardzo różne w różnych osiach, działaniach i kategoriach interwencji. Postępu we wdrażaniu nie odnotowano w projektach ochrony przyrody, projektach wykorzystujących energię wody czy biomasę, także w kategorii dedykowanej ścieżkom rowerowym. Niepokoić może wolne tempo wydatkowania środków EFRR w zakresie gospodarki odpadami.

7) W trakcie realizacji RPO i dokonywanych zmian alokacji w okresie 2007 – 2011 całkowite wsparcie dla obszarów pro-środowiskowych będących przedmiotem niniejszej analizy (według wybranych kategorii interwencji) zwiększyło się nieco (z 11,8 do 12,4% całkowitego wsparcia EFRR), to za niekorzystne uznać należy zlikwidowanie wsparcia w kategorii interwencji dotyczącej promowania bioróżnorodności i ochrony przyrody oraz zmniejszenie wsparcia w kategorii dotyczącej transportu miejskiego. Pozytywnie ocenić trzeba znaczący wzrost dofinansowania przedsięwzięć z zakresu oczyszczania ścieków oraz wzrost wsparcia dla OZE. Zagadką jest brak dodatkowego wsparcia dla projektów z zakresu efektywności energetycznej i kogeneracji, których wdrażanie przekroczyło znacznie zakładaną alokację.

8) Porównanie zmian w alokacjach oraz wykonanie budżetu w kategoriach interwencji, które możemy uznać za wspierające zrównoważony rozwój z tymi, które dotyczą transportu drogowego i lotniczego dowodzi, że ilość projektów kluczowych nie gwarantuje dobrego tempa wydatkowania w danej kategorii interwencji. Tempo wdrażania RPO WM w zakresie oczyszczania ścieków jest większe niż w kategorii drogi regionalne / lokalne. Szkoda więc, że alokacje na przyjazne środowisku kategorii interwencji nie są większe, zwłaszcza tam, gdzie tempo wdrażania jest spore lub większe niż zakładano. Mogłoby to pomóc w zrównoważonym rozwoju województwa przy wsparciu EFRR.

Rekomendacje do programowania wsparcia na lata 2014-2020:

1) Po rzetelnym, zobiektywizowanym i otwartym na zewnętrznych uczestników (eksperti, partnerzy społeczni itp.) przeanalizowaniu przyczyny wolnego wdrażania lub braku wdrażania projektów / działań w kontekście poszczególnych kategorii interwencji, w tym 51 *Promowanie bioróżnorodności...*, dostosować do wyników analiz m.in.: kryteria wyboru projektów, zasady kwalifikowalności wydatków, sposób finansowania, listy potencjalnych beneficjentów, maksymalnych i minimalnych kosztów projektów. Rozszerzyć listę beneficjentów działań dedykowanych ochronie przyrody o organizacje pozarządowe i wprowadzić możliwość zaliczkowania projektów.

2) Ograniczyć listę projektów kluczowych, co do ilości i alokacji środków (na poziomie max. 10-15% całkowitej sumy wsparcia dostępnej w Programie). Projekty kluczowe poddać ocenie wszystkich kryteriów w ramach danego działania, co doprowadzi do weryfikacji listy – ostateczna lista projektów kluczowych powinna być znana nie później niż rok po przyjęciu RPO WM. Projekty kluczowe powinny być pozostawiane na liście kiedy spełniają wszystkie kryteria, a w ocenie w oparciu o merytoryczne kryteria szczegółowe wypadają więcej niż dobrze (np. zdobywają minimum 75%).

3) Należy pozostawić ocenę wniosków w oparciu o merytoryczne kryteria, dostosowując jednak zestaw kryteriów do celów poszczególnych działań (np. dla projektów, unikając kryteriów nakładających się (powtarzających tę samą informację w różny sposób) oraz nie pozwalających na ocenę zobiektywizowaną. Wprowadzić we wszystkich działaniach kryteria promujące zrównoważony rozwój i pro środowiskowe rozwiązania.

4) W konkursach w ramach działań związanych z wdrażaniem kategorii interwencji 54 (w nowej perspektywie finansowej także 49 *Dostosowanie do zmian klimatu i łagodzenie ich skutków*), w oparciu o mierzalne i weryfikowalne kryteria, ograniczyć przedsięwzięcia ochrony przeciwpowodziowej do faktycznego zarządzania ryzykiem powodziowym i ograniczania go, kładąc

nacisk na kompleksowe rozwiązania w skali zlewni, a także działania adaptacyjne w oparciu o funkcje ekosystemów⁶⁶ na obszarach zagrożonych.

5) Ocena wniosków i wdrażania Programu (zwłaszcza przy określaniu wskaźników rezultatu) nie może uciekać od weryfikacji informacji podanej przez beneficjenta.

6) Dobór alokacji na poszczególne kategorie interwencji musi gwarantować zrównoważony rozwój województwa. Należy zapewnić stabilność alokacji na poszczególne kategorie interwencji (mechanizm powinien dopuszczać zmiany jedynie w wyjątkowych przypadkach)

7) Wskaźniki rezultatu muszą mierzyć zrównoważoność rozwoju województwa i ściśle wiązać się z celami regionalnego programu operacyjnego. Należy wdrożyć mechanizm uniemożliwiający dokonywanie rezygnacji z / zmian wielkości wskaźników w zależności od zaawansowania wdrażania poszczególnych działań i osi.

8) Należy stworzyć i wdrożyć mechanizm równomiernego i zgodnego z założeniami wydatkowania środków (ilość konkursów, czas od złożenia wniosku do podpisania umowy itp.).

9) Dokumenty RPO WM 2014-2020 nie mogą podlegać tak częstym zmianom jak w aktualnej perspektywie finansowej, zagraża to bowiem ich spójności, przejrzystości i poprawności, podważa ideę Programu jako przemyślanej całości, ale przede wszystkim działa na szkodę beneficjentów.

⁶⁶ ecosystem based climate adaptation